

N. 3-9-264 2977
J. PIN Y SOLER F. 8.280

SOGRA Y NORA

COMEDIA

EN TRES ACTES, EN PROSA

*Estrenada en lo teatre de NOVEDADES de Barcelona,
lo 14 d' octubre de 1890.*

BARCELONA

DE VENTA EN LA LLIBRERIA DE I LOPEZ

RAMBLA DEL MITJ, NÚM. 20.

1890

2947.

SOGRA Y NORA

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

0701118079

J. PIN Y SOLER

SOGRA Y NORA

COMEDIA

EN TRES ACTES, EN PROSA

*Estrenada en lo teatro de NOVEDADES de Barcelona,
lo 14 d' octubre de 1890.*

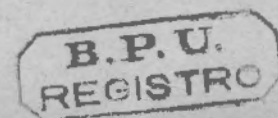

BARCELONA

TIPO-LITOGRAFÍA DE LLUIS TASSO

ARCH DEL TEATRO, 21 y 23

1890

REPARTIMENT.

PERSONATGES.	ACTORS.
ENRIQUETA (la Nora) . . .	D. ^a Carlota de Mena.
D. ^a ROSA (la Sogra) . . .	» Concepció Palá.
MISTRESS PRICE (Helena) . .	» Carme Parreño.
MARINETA (Cambrera) . . .	» Catarina Fontova.
TUYAS (Masovera)	» Elvira Morera.
CAMBRERA	» Rosa Castillo.
DIDA	» Elvira Morera.
LA NENA ELISA	» Carlota Freixa.
DOCTOR GRÁU	D. Teodoro Bonaplata.
PAU	» Hermenegildo Goula.
QUIMET	» Ramón Soler Maymó.
BARTOMEU	» Lleó Fontova.
MIQUEL	» Lluís Muns.

Nens y nenas, criats, cambreras, didas, etc.

Direcció artística: D. Antoni Tutau.

SOGRA Y NORA.

PERSONATGES.

Doctor Gráu, ex-metge de regiment, 50 anys passats, distingit, senzill.

Vestit sobriament, cap objecte nou, botinas blanques usades, ab esperons; durant lo primer y segon acte. Calsat negre, que no siga enllustrat, net de roba blanca, mudat; pero molt senzill, al tercer. Catxutxa ab visera, rellotje de níquel (de 30 pesetas), fuhet, etc.

Pau, 30 anys. Rich desenfeynat... ha estudiat ciencias, pero no té cap titol científich... Afectuós, poch aficionat á enamoraments formals.

Primer acte: un para-pols clar ó paltó lleuger al bras, guants no posats, camisa blanca; al segon: trajo de vellut de cotó color de tórtora, usat, rellotje sense cadena: un cordó negre, barret de feltre, botas de cassador. La pipa que fumará, sense estotx, se la treurá de la butxaca de l' americana, un ganivetet comú, que treurá pera netejar la pipa, camisa de color.

Quim, 30 anys. Bon ingenier, bon marit, bon fill, bon pare; una mica fill de botiguers qu' han fet fortuna.

Surt ab un trajo de viatge que modificará un poch pera sentarse á taula. Segon y ters acte s' haurá mudat, no obstant, sense estrenar res.

Bartomeu, 60 anys. Masover d' edat que la sap més llarga de lo que sembla.

Vestit de pagés vell del camp de Tarragona.

Miquel, criat mitj pagés, mitj vilatà.

Vestit de roba de son amo. Per servir á taula, jaqueta negra d' orleans. Ho pendrá tot ab tovalló; 's posará ans de servir, guants de fil blanc.

Doña Rosita, la Sogra, 48 anys. Senyora rica, viuda de un propietari de fábricas, depósitos de robas, etc., que li ha deixat fer la seua santa voluntat. Mare afectuosa y autoritaria; molt carinyosa ab tothom menos ab sa Nora.

Primer acte: vestit de seda; segon: vestit de camp molt senzill, mitenas, sombrilla, etc.; ters; *més vestida* qu' al primer acte.

Enriqueta, la Nora, 26 anys. Senzilla, juganera; d' educació superior á la Sogra. Filla de gent qu' han viscut sempre de renda. Rendas curtes.

Vestits de camp elegants y frescos.

Última escena vestit de cambra obert per davant, enagua blanca rica, babutxas...

Mistress Price, 28 anys. Una mica excéntrica en lo vestir. No es necessari que mudí de trajo; afegirá solament al segon acte algún detall pretenció.

Tuyas, masovera. Muller de Bartoméu, pagesa del camp de Tarragona.

Marineta, cambrera, 20 anys. Cambrera barcelonina de casa de burgesos richs... certa llibertat de maneres impropia de las domésticas de casas rigorosament muntadas.

Davantall blanch, vestit de merino negre, pentinat senzill.

Una dida, criadetas pe 'ls nens.

Nens y nenas. Un de dos anys, en brassos de la dida; un de 3 ab la noyera; un de 4 y una nena de 5 anys. Lo nen de 4 y la nena de 5 anys, vestits més que senzills. Davantalets de tela crúa, mitjons de color, pantorrillas nús, brassos idem, cabells llarchs, sabatetas de camp que no sigan novas.

Al comensar la comedia, Miquel y Marineta 's posan á parar taula. Lo servey será: estovallas de tela crúa gris ab franjas vermelles, tovallóns idem. Plats y plátaras de porcelana fina, cristalls bacarat, cuberts de plata. Totes las superfluitats de taulas ben servidas. De cap manera l' horrible y fastigós escuradents, lo *patillero* de la gent mal criada, ni l' *enjuage* final.

Epoca 1890, l' istiu.

Siti: la *Villa Fontfreda*, que 's suposa ser un mas autich, arreglat á la moderna, entre la provincia de Lleyda y la de Tarragona. Lo menjador, ab part del vestibul al fondo per hont s' ha de véure 'l jardí.

ACTE PRIMER

Menjador de la villa Fontfreda, tant rich com se puga, ab lo ben entés que las pinturas de la decoració no han de ser ni góticas, ni renaixament, ni estrambóticas; val més blancas.

ESCENA PRIMERA.

MIQUEL, MARINETA.

MIQUEL.

¿Y bé? ¿cóm va la seua mestressa? (*Parant taula.*)

MARINETA.

Ja podria dir la nostra... Sembla la pobre senyora que no siga de la casa.

MIQUEL.

Ella bé diu la méua cambrera, parlant de vosté.

MARINETA.

Perque 'm feu venir expressament pe 'l seu cuyda-do. Tots vosaltres la serviau de mala gana, emba-biecats ab la senyoreta...

MIQUEL.

¿La nostra jove! ¡la nora! (*irónich y rihent*) com diu la senyora... sembla quand anomena á la senyoreta que s' empassí un paper d' agullas... Bé, ¿nos-tra ó de vosté, cóm se trova?

MARINETA.

¡Malament! Si li repeteix l' atach no se 'n aixeca.

MIQUEL.

¡Ha degut morir tantas vegadas!

MARINETA.

¡Ara va de bó! no més fa que jemegar.

MIQUEL.

¡Densá qu' ahir vespre se las tingué tant tiesas ab la senyoreta!... jo era per allí fora aconduhint las regadoras dintre la caseta de las ceynas... habia regat las hortensias, la senyora americana habia exit á

contemplar la lluna... tot ho vaig sentir... «¡que quand vinga 'l noy li diré lo qu' aquí passa, lo poch respectecte que se 'm té, la mala criansa que donas als nens, lo suvint que 'ls deixas pera anar á no sé hont... ab ton cusi!»

MARINETA.

¡Aixó li digné! ¡tant la renyá!

MIQUEL.

Tant y tant que la feu enfadar com may l' havia vista. Jo me las miraba d' allí (*'l jardí*) los ulls li eixian del cap, los llavis li tremolaban... semblaba que li dignés cosas de part de dintre... Sols li respengué ab molta rabia: «¡mal cor!» «vosté es un mal cor», deixantla ab la paraula á la boca. Llavors la *vieca* s' enfurismá més que més... La cridá á vosté, cridá á la sèua inseparable Helena, me cridá á mi... (*rihent*) ab una mica més crida al sereno.

MARINETA.

Jo la vaig ajudar á despullarse, 's ficá al llit parlantse sola, sospirant.

MIQUEL.

¿Y quand per lla á las deu, ans de retirarse, la senyoreta li portá una tassa... de no sé qué?...

MARINETA.

Ni sisquera 's va girar. La senyoreta 'm va deixar la tassa recomanantme que li fes pendre... Quand va se fora la vaig llsensar.

MIQUEL.

¿Per qué?

MARINETA.

La senyora m' ho va manar. «Marineta, vuydala »bé, réntala bé de dins y fora. No vull pendre res »de mans sèuas», me digné ab rabia.

MIQUEL.

¿Qué té por que l' enmatzinin? ¿que la sèua nora l' enmatzini? (*rihent*) ¡quin geniot!... De vosté bé va pendre aquella tassa de sopa ab rovells d' ou, y avuy, si no m' erro, ha prés... (*Mostrant la tassa y cubert que hi haurá damunt del trinxant.*)

MARINETA.

Lo cert es qu' ha passat molt mala nit... ha tingut basca, vómit...

MIQUEL.

¡Millor! Aixó li haurá vuydat lo reconot de rabias que té dintre 'l cos... ¡Seriament!... ¿vosté creu qu' está malalta? ¡Com jo! Si fa llit es pera atendre á son fill quand avuy arriui, pera donarli á entendre lo molt que sa nora la fa sufrir, los martiris que passa... Tot es comedia... Cada vegada que 'l senyoret se 'n va pe 'ls seus negocis, al tornar, trova malas caras... ¡Jo d' ell! rich com es, ja hi posaría bon ordre... ¡casat! casa vol.

ESCENA II.

Anteriors, DOCTOR GRÁU.

MARINETA.

¡Ay, senyor Doctor! quand la senyora 'l vegi. Ja 's pot amanir... ¡Deu lo guard! ¡Deu lo guard!

DOCTOR.

(*Espolsantse ab lo fuhet, aixugantse 'l front.*) ¿Y aixó? ¿qué s' ha posat més mala? (*Saluda ab lo cap.*)

MIQUEL.

(*Rápit.*) Acava de pendre una sopeta, mitja perdiu, compota de préssecs...

MARINETA.

Lo vam enviar á cercar ahir vespre á las onze... y arriba ara...

DOCTOR.

No era á casa... avuy de matinada he tingut d' anar molt lluny... á veure un malalt de bó-de-bó... ¡Aneu! ¡dihculi que soch aquí! (*Surt Marineta.*)

ESCENA III.

DOCTOR, MIQUEL, entra PAU.

DOCTOR.

¡Ola, eixerit! ¿quin vent te porta? (*Miquel pren lo barret de Pau, algún paquet que 'l Doctor duya á la mà. Surt.*)

PAU.

¡Deu lo guard, Doctor! Arribo esbufegat. La cucina m' ha enviat un recado dihentme que la tia estaba indisposada, per altre part lo Quimet será dintre pochhs minuts á l' estació (*mira 'l seu rellotje consultantlo ab lo de damunt de la xemenea*) y voldria anar á rébrel... per las feynas que tenim, fins es desatenció no acompanyar á qui va y bé de las nostras masias, á la estació, á la vila... ¿que ja l' ha vista? (*A sa tia.*)

DOCTOR.

No... Per certs detalls... (*lo plat y cubert de damunt lo trinxant*) per l' experiència que tinch de la mèua amiga y clienta, suposo que no será gran cosa... ¡la malaltia de sempre! la de quand arriba son fill, ton estimat cusi.

PAU.

¡Senyor Gráu! (*Reptantlo.*)

DOCTOR.

¿Sembla que dubtis del meu diagnóstich?

ESCENA IV.

Anteriors y MARINETA.

MARINETA.

La senyora 'm fa dir que tingui la bondad d' esperar-se. S' està vestint.

DOCTOR.

(*A la cambrera que 's retira.*) L' esperaré. (*A Pau.*) Lo que té la nostra malalta son malalties imaginarias, de las que no fan morir. En primer lloch, té la malaltia de trobar mal dit lo que diu sa nora, mal fet lo que fa; com res de lo que Enriqueta diu ó fa li agrada, passa la vida reptant, enfadantse... donant disgustos á tots, que naturalment, son disgustos per ella. Quand ha prés una bona enrabada té bascas, mal de cap, atachs de bilis; refusa 'ls cuydados de sa nora, dihent—ho diu á sa cambrera que 's dirho á tot lo servey—que té por d' una mala beguda; insinuuant cosas!! (*molt serio y mareat*) y lo més grave es que s' imagina de bona fe totas las negrors que conta.

No he dit, no he volgut dir que la téua tia fingeixi, que 's fassi venir malalties; dich solament que no li desagrada... del tot, tenir alguna indisposició quand son fill arriba... com es grat al soldat ser vist ab un bras envenat si la ferida 's lleugera.

ESCENA V.

Anteriors y MARINETA.

MARINETA.

(*Qu' ha tornat, arreplega 'l servey de l' esmorsar de sa mestressa y 's barreixa en la conversa.*) Vosté 'm dispensará, senyor Gráu; pero lo que 's aquesta vegada la senyora ha tingut un atropell molt serio; per poch se 'm mor entre 'ls brassos.

DOCTOR.

(*A Pau, que 's dirigeix corrent á la cambra de sa tia.*) No corris, créume; deixa dir á la cambrera. Porta tal afecte (*irónich*) á la seua senyora, que comparteix tots los seus odís.

PAU.

¡Odís!

DOCTOR.

Antipatías, si la paraula 't sembla massa forta.

PAU.

Ni antipatías.

DOCTOR.

... Y quand l' estimació, en lloch de calmar irrita, potser fora més profitosa si fos menos exuberant.

MARINETA.

Per mi la senyora primer que tot... quand veig una...

PAU.

¡Marineta! (*Reptándla.*)

DOCTOR.

Déixala dir... 'ns anaba á repetir paraulas de sa mestressa... ta senyora tia.

MARINETA.

... Quand una senyoreta jove vol saber més qu' una senyora... de pés, m' indigno; dono la rahó...

DOCTOR.

A la senyora de pés.

PAU.

¡De totas maneras! (*Indignat senyalant á Marineta la porta. Marineta se 'n va.*)

ESCENA VI.

DOCTOR, PAU, ENRIQUETA.

(*Enriqueta porta grans manochs de gramineas, de flors de bosch quals cías anirà tallant ab un elegant secador, arreglant las flors dintre gerros de las reconeras y panerets de sobre-tanda. Lo Doctor s' aixeca del balanci hont seya y la saluda ab carinyo Pau li dona la mà ab afecte; ella li posa una floreta al trdu del jech y li diu amistosament irónica:*)

ENRIQUETA.

¡Cóm premi de celeritat! ¡Te vaig enviar recado ahir, que no eran las onze, fente saber la indisposició de la mamá... y arrives ara! Per venir del teu Mas, qu' està lluny d' aquí... mitj' horeta, has estat casi mitj' dia, has caminat á rahó de... Ajúdim (*al Doctor*) á calcular quants kilómetres ha fet per hora.

PAU.

Quand arrivá 'l recado ahir vespre...

ENRIQUETA.

Estudiabas astronomía, pasejante al ras...

PAU.

Habia surtit, y al tornar á casa tothom dormia. T' asseguro, Enriqueta, que fins ara mateix no he sapigut la novodat.

DOCTOR.

Bé, bé; no s' alarmin. Es l' indisposició de rigor en semblants cassos... efecte de l' emoció. (*Irónich.*)

ENRIQUETA.

Lo senyor doctor no créu la mitat de lo que 'ls seus malalts li contan.

DOCTOR.

Dispensi, senyora, no crech lo que 'm contan certs malalts... Per altra part, la séua senyora sogra no m' ha contat res, encara no l' he vista.

ENRIQUETA.

Donchs cregui que 'ns alarmá de veras... no vulgué sopar, li vaig preparar una tasseta de thé, y la rebutjá ab un fàstich!...

DOCTOR.

Ha sigut menos rigorosa ab sa cambrera... ha prèls bons aliments... y segons m' ha fet dir, està vestint-se... (Pausa)

De manera, que no tenint malalt de cuydado, voldria afanyar la visita donant consells...

PAU.

(*Rihent.*) No hi ha res, que 's doni ab més generositat.

DOCTOR.

(*A Enriqueta.*) ¿Cóm están los nens? ¿bé?... ¿Y tú Pauhet? ¿Ja no deus tenir palpitations? ¿dolorets sorts? ¿molt sorts! ¿Recordas? ¿los dolorets de quand vas vindre acompanyant á ta tia y á la séua hermosa amiga Mistress Price (*rihent*) la bella Helena!

(*Enriqueta s' entreté arreglant las flors.*)

PAU.

No senyor, no; cap doloret; ni sort... ni mut.

DOCTOR.

Si ja t' ho deya... no 't moguis, *Pablito*, no hi tornis á grans ciutats hont la vida enerva... als qui s' afanyan; per lo treball excessiu de cervell, als qui tenen la fortuna feta—es lo teu cas—per la facilitat de sensacions, lo molt parlar, discutir, viure de nit... No hi ha com lo camp pera curar dolorets sorts... Plantarse al mitj del rocam, respirar bons ayres, beure ayguas puras...

PAU.

¡O vins! (*Rihent.*)

DOCTOR.

No m' hi oposo... ¡vins purs y vegetar!

(*Enriqueta va y ve arreglant los gerros, fins ix de la escena, hi torna portant un objet qualsevolga, ad libitum.*)

PAU.

¡Sobre tot vegetar!

DOCTOR.

Llevarse á trench d' auba, desdejunarse ab forquilla, esmorzar á las vuit, fer las deu, dinar á mitj dia; café ab bona cosa de sucre perque congestioni una mica, un glopet de rom, llarga siesta, berenar, pas-

sejada higiènica á cavall, sopar ab claror de dia, un cigarret á la porta, l' istiu; á vora 'l foch, l' hivern... ¡y á retiro!... lo qual no vol dir á dormir... (Pausa.)

¿Veritat qu' es agradable, finestras obertas, lo fullejar llibres amichs? ¡lo treballar en mitj de la solemne pau de la natura que sembla reposarse, sense que la quietut siga interrompuda més que per lo lladrar dels gossos, qu' una veu llunyana d'exondeix; lo crit de l' oliva, d' algun aussellot nocturn que conta amoretas á sa companya!...

PAU.

M' ha costat una mica de fermhi. Los primers dias, del camp, m' incomodaban los viaranyos pedregosos; dels arbres, al assentarmhi sota, 'ls insectes que 'n queyan; de la gent pagesa, las respostas evasivas, la innata desconfiansa... de la «Masía gran», la més habitable de las que 'm deixá 'l meu pare, las mal juntadas portas, lo pati empedrat de còdols, de palets que tallan los peus...

DOCTOR.

¿Y t' hi has anat avesant, veritat?... Més dificultós es lo ferse al soroll dels tramvias, al trasvals dels carros, al terratrèmol de las grans ciutats... y no obstant hi ha desgraciats que s' hi fan. Jo que 't parlo, he passat la mitat de la méua vida en ciutats grans. Quand lo méu regiment anaba de guarnició á població poch important, permutaba ab un company, intrigaba, cansaba als amichs; á ton oncle Lluís, que fou tants anys diputat, fins que conseguia quedarme á Madrid, á Sevilla, á la Habana, á Barcelona... (*A Enriqueta.*) ¿Que no van á rebre á l' amo de casa?

ENRIQUETA.

Prón hi aniria... ho habia promés als nens...

DOCTOR.

¿Per qué están? ¿Per la malaltia de la séua sogra? (*rialler*) no s' alarmi. Jo li responch de tot... Vajin, y aquí 'ls espero... tinch un company molt amable. (*Un llibret que 's treu de butxaca.*)

ENRIQUETA.

¿Ns espera? ¿esmorzará ab nosaltres?

DOCTOR.

Si esmorzan desseguit, al arriar de l' estació, accepto; per mi será com si fes las deu... Si 'ns posem á taula com l' altre dia qu' eran las onze tocadas!...

ENRIQUETA.

No, senyor, no; (*mirant al rellotje*) á las deu en punt á taula.

DOCTOR.

¡Alló que se 'n diu en punt!

ENRIQUETA.

Bé un punt...

PAU.
Elastich... (Al doctor.) No regateixi. A las déu y déu.

DOCTOR.
Encara que siga... y vint... ¡Entesos!

ENRIQUETA.
(S'posa un barret de camp, pren los guants; Pau li dona una sombrilla que li haurà portat una cambrera, a qui diu:)

¡Los nens!... acompanyis fins al caminal... (A Pau.)
¡Aném! (Pren son bras.)

PAU.
(Al doctor.) Tingui... ¿vol diaris? (Se 'n tréu dos ó tres de la butxaca.)

DOCTOR.
¡Diaris, jo! May ne llegeixo... sempre diuben lo mateix... contan historis. Jo he preferit ferne.

Mentres he sigut jove he ajudat a fer l' historia del meu temps... curant febres, extrahent balas... de liberals, de carlistas presoners... ¡perseguint, perseguit!... De l' historia no més val la pena de saberne 'ls fets grossos... Las causas, las conseqüencias un las dedueix, las endevina; son casi sempre las mateixas.

ESCENA VII.

DOCTOR, SOGRA.

(Mentres lo Doctor encara monologa, la Sogra ha eixit de sa cambra y fet com que vehent allunyar-se a Enriqueta y Pau volgués parlarlos. Agita un mocador, un vano.)

SOGRA.
¡Pauhet! ¡Pau!

DOCTOR.
(Aixecantse al oír sa veu y anant ab galanteria al davant d' ella.) Amiga dona Rosita, ¿cóm van aqueixas forsas? Déixils anar... corren a l' estació... Lo sèn nebot volia entrar a véurela a vosté... y jo també; quand la cambrereta 'ns ha dit que vosté 's vestia... Encara que metje, sols me permeto visitar senyoras... despulladas del tot, ó del tot vestidas... vestintse, may! (Rihent, prentli 'l pols despres d' haberli donat la ma.) ¿Qué ha tingut?

SOGRA.
(S' assenta y sospira.) Bon cuydado que se 'n ha donat... Encara que jo vaig prohibirho... me sembla qu' aquella li envià recado...

DOCTOR.
Si, senyora... no era a casa quand lo portaren...

Avuy a punta de dia he tingut de córrer al comellà del Tòrt... duas horas a cavall per veure al meu malalt... que segons sembla...

SOGRA.
¡Y com per vosté may tinch res!...

DOCTOR.
Próu que té... vint anyets de passo a cada mà. (Las hi palmoteja amistosamente.)

SOGRA.
Gracias pe'l recort. Ja l' he felicitat altrás vegadas per la sèua memoria d' anys y fetxas.

DOCTOR.
N' hi ha de fetxas que may s' oblidan... quand jo era estudiant, vosté, si bé més jove que jo...

SOGRA.
No gayre...

DOCTOR.
Tant com vosté vulga... inútil precisar... vosté ja era casadora... en prova que mentres jo estudiaba 'l doctorat vosté 's va casar.

ESCENA VIII.

Anteriors y HELENA.

(Porta d'albums sota 'l bras, música impresa No podent donar la mà 's deixa besar per la Sogra; diu al Doctor:)

HELENA (1).
Good moming dear, Doctor.

DOCTOR.
Good moming Madam... y no 'm digui gayres cosas més en la sèua llengua nativa... perque, ja ho sap! Aviat se m' acaba 'l repertori.

HELENA.
¡Oh! Doctor sabe muy bien english... hemos visto sus libros. (A la Sogra.) Pope, Ticknor, Darwin... bellas letras, ciencias, todo conoce.

SOGRA.
Lo nostro Doctor es un pou de ciencia.

DOCTOR.
Burlis, burlis d' un fill de paguesos ex-metje de soldats a qui sols queda 'l recurs, quand vol parlar ab personas civilisadas, d' importunar a damas amables com vostés.

HELENA.
¡Oh! (Púdicament.) Dôctor estar siempre galante.

(1) Si la senyora que representa Helena no sap l' anglés, cal que s' fassi ensenyar la pronunciació exacta de las paraulas inglesas que ha de dir.

DOCTOR.

Si, pero sense malícia... La prova es qu' ab totes las méuas galanterias m' he quedat per mereixer: *old bachelor*, com diuen vostès.

SOGRA.

(*A Helena.*) ¿Còm ha passat la nit? ¿llegint fins a tal hora? (*Al Doctor.*) Miri, miri, Doctor, quins ulls més fondos... l' haurà de renyar... sempre treballant... Quand no traduïx de l' anglès al castellà... obras místicas, ascéticas, d' un ascetisme ardent...

DOCTOR.

¿Persisteix en los seus tretze de ferse catòlica? (*A Helena.*)

HELENA.

¿No aprueba V. a mi? ¿es posible? (1)

DOCTOR.

Al contrari... intel·ligent, propagandista, activa... una adquisició com la de vostè val més que la de tota una tribu d' *igorotes*, d' *indios bravos*, que 's fan y desfàn christians com se mudan de camisa... ¡bé es veritat que no se'n mudan gayre!

SOGRA.

La tenim feta un Sant Thomàs... llegint teologies, llibres de controversia. (*Mirant los títols d' alguns llibres qu' Helena haurà deixat damunt d' una tauleta escriptori.*) ¡Ah! y pera reposarse dels seus estudis graves traduïx als nostros autors.

DOCTOR.

¿Nostros... *de todas las Españas*?

SOGRA.

No, no, als de per aquí, als que segons ella publican llibres de gran mèrit... poemes, novel·les, monografias, tragedias... Jo, ni 'ls títols se llegirne. (*Fu-Hejant.*) N' es tant entusiasta, que darrerament, al passar uns quants dias a Barcelona, nosaltres vàrem anar al Liceo, al Lirich, a la comedia italiana y ella se'n anaba sola ó 's feya acompanyar per mon nebot Pau, que també té la fal·lera del Catalanisme... per tot ahont feyan català...

HELENA.

Yo siempre encontrar muy... práctico, aprender la lengua del país en que yo estoy... (*Se distreu ab los seus llibres y libretas*)

SOGRA.

(*Al Doctor.*) ¡Per això 'n sap tantas de llengües! Son marit fou Vicecònsul a Danzitz, a Odessa, a Lior-na... lo pobre senyor morí a Vigo... ¡ó a Santander! no recordo bé, deixantli per sola fortuna la magnífica colecció de papallonas que vostè ha tractat de

(1) Que pronunciarà: *possibel*. Es parauleta que 'ls americans del Nord usen moltíssim.

ferli vendre, unas quantas caixas de llibres, que ja ha venut... y uns documents personals molt embolicats. Sent nosaltres a pendre banys al «Sardinero», la vam conèixe en companyia d' una familia molt respectable... uns marxants de carbó de pedra amichs del Quimet... uns carboners riquíssims... Eran una mi-queta vulgarets... ¡sap! sobre tot la carbonera... Li feyan gruar lo poquet que menja ab llistons d' anglès a un sens fi de canalleta, de dibuix, de música, d' equitació... fins l' obligaban a ensenyar de nadar a la senyora de la casa... (*riu*) una dona ja dels meus anyets que s' havia ficat al cap lo lluhir trajes de bany y fer... la morta per aquelles platjas... (*rihent més fort.*) (*Lo Doctor se distreu escollant a Helena que pia-noteja y canta pianissimo com per ella sola.*)

HELENA.

«Si tú fosses aquí, estimada meva (1)

»si tú fosses aquí,

»¡cóm correriam follejant sens treva per l' horta y lo jardí!»

DOCTOR.

(*A la Sogra, referintse a Helena.*) ¿Qué canta? semblan melodías...

SOGRA.

Catalanas, tot lo que hi ha de més català. Las cançons d' Alió... ¿Veritat que son deliciosas? (*A Helena.*) ¡Helena! cante V. la primera... (*silenci.*) (*Al Doctor.*) No gosa cantarlas perque diu que no sap pronunciar bé la lletra. (*Helena's decideix, canta.*)

HELENA.

«Cançons d' amor qu' he dictades,

»de dintre mon cor eixiu

»alegres, com a bandades

»d' aucellets deixant lo niu.

DOCTOR.

¡Bravo! ¡bravo!... (*Pausa com esperant qu' Helena segueixi cantant.*)

(*Tornant al tó de la conversa anterior.*) Si, si, ja se que vostè la prengué en qualitat de...

SOGRA.

... De companya, d' amiga. (*Girantse a Helena que ha deixat la música y sembla escoltar.*) ¿Veritat que ho som amigas?

HELENA.

¡Mucho!... lo seremos más mucho cuando V. me haya apadrinado.

DOCTOR.

¿Apadrinat? ¡ah! ¡ja!... ¿Quand la bateixan? ¿ahont se farà la festa?

(1) Cançons de Francisco Alió.—Estampa de Fidel Giró, Barcelona, 1887.

SOGRA.

Jo volia á Tarragona... l' hauria fet batejar per lo senyor arquebisbe... hauria convidat al bó y millor de la ciutat, de la provincia... ¡Conti! la conversió d' una senyora instruhida, vinda d' un Vicecónsul estranger.

HELENA.

¡Oh! no, en la capilla más modesta.

SOGRA.

¡Ja ho sent! (*Baix.*) Li asseguro que 's una perla... humil, formal... una mica massa exigent en qüestions de religió, de moral; pero quand siga dels nostres, quand siga catòlica 's tornarà tolerant.

HELENA.

V. se ocupa muy de mí... y nada de su salud.

DOCTOR.

Això es cosa méua.

SOGRA.

No, no senyor; vull mudar de metje.

DOCTOR.

¿Aquí? ¡impossible! no n' hi ha d' altre y encara... jo hi visch perque vostés hi han vingut á viurer. (*Cambi de tó.*) Quina llástima que tant amichs com som com á amichs...

SOGRA.

¿Ho siguém tant poch com metje y malalta? Perque vosté no 'm sap cuydar, perque nó m' enten lo mal.

DOCTOR.

¡Prou! lo seu mal se diu... Caborias.

SOGRA.

¡Véu! ¡Véu! goye V. Helena? (*Helena fulleja llibres.*)

DOCTOR.

Si vosté fos una malalta de bó de bó, un cas bonich, ja veuria com m' hi llueixo.

SOGRA.

De manera que no més tinch... Caborias. (*Seria.*)

DOCTOR.

No prengui posats de *princesa ultrajada*... «qui 't vol bé 't farà plorar, qui 't vol mal...»

SOGRA.

Vosté m' ha volgut sempre massa bé. Força llágrimas que m' ha fet espargir.

DOCTOR.

Menos de las qu' hauria *espargit* si jo no m' hagués trovat sempre amatenut cada vegada que hi ha hagut... tragedias; pera torsarne 'l curs y convertirlas en entremesos.

SOGRA.

Es pretensió de vosté. Si m' hagués donat rahó cada vegada que 'ns hem... (*Acalorantse.*)

DOCTOR.

¡Disputat!

SOGRA.

Qu' hem tingut alguna discussió ab aquella.

DOCTOR.

Li hauria de donar rahó cada dia... ¡Ni que fos Papeassa!

SOGRA.

¡No tant! ¡Ja véu, ja exagera!... Confessi que sobre tot densá que som aquí, que hi tenim los nens, la méua *nora* s' ha tornat insuportable.

DOCTOR.

Perque quand los nens vivian ab sos pares y vosté ab lo seu marit, casi tot l' any per aqueixos mons de Deu prenent ayguas l' istiu, seguint estacions hivernals; hi habia menos motius de desafinensa... No dirá, ni vosté, ni 'l seu fill, que no 'ls ho hagués pronosticat... pero vostés s' empenyaren en viure junts. «Estich molt sola, deya vosté.» «La mamá no pot viure abandonada,» deya 'l Quimet... «Arreglarém lo mas de «Fontfreda,» ne farém una *villa confortable*, anirém á viurhi junts... ¡Ja hi son á Fontfreda!

SOGRA.

Junts, ja hi habiam viscut... en vida de Lluís.

DOCTOR.

(*Somrient.*) Lo meu rival afortunat.

SOGRA.

Ella...

DOCTOR.

Anoménila, digui l' Enriqueta...

SOGRA.

Era una malva... *pero amigo!* després, lo meu beneyt de fill l' ha mimada tant!... la maternitat li ha donat certs *fueros!*

DOCTOR.

Jo la trovo tant senzilla avuy com sempre. Sols que, naturalment, ha pres autoritat, ha guanyat experiència; y mare de quatre fills, no pot preguntar á la *mamá suegra* quin vestit s' ha de posar. Si visqués lo marit de vosté, fora del meu parer.

SOGRA.

¡Oh no 'n dupto! (*A Helena.*) Lo meu marit y 'l senyor eran un parell de contrariadors!

HELENA.

¡Es posible!

DOCTOR.

Vosté avuy me trova contrariador... potser altre cosa que no diu per cortesia... senzillament perque no soch del seu parer... ¡Pobre Lluís! (*atendrit.*) Es l' únich home que he estimat de cor... teniam tal conformitat d' idees, de gustos... (*la Sogra's mostra á si mateixa ab coqueteria fina y distingida*) ...¡precisament! 'Ns enamorarem tots dos de vosté.

HELENA.

¡Oh! *socking!* (*Reprén sos llibres.*) ¡Es posible! (*Indiferent.*)

SOGRA.

(*Baix referintse á Helena.*) No pot sentir parlar d' enamoraments... per atrassats de fetxa que sigan.

DOCTOR.

...Ell era mes mereixedor y succehi lo que tenia de succehir: s' emportá 'l premi! En vida del seu marit, siga perque vosté 'l tenia pera contarli si 'l Quimet era massa tèbi ab vosté, ó massa atent ab sa muller...

SOGRA.

¡No diga atent! Lo Lluís prou m' estimaba; pero en sa vida fou tant... embafador.

HELENA.

Embafador... ¿significa?

SOGRA.

Es terme vulgar, pero expressiu. Vol dir...

DOCTOR.

Exageradament amorós.

HELENA.

¡Oh! (*Torna als llibres ab marcat ennuítj de que parlín encara d' amor.*) ¡Es posible!

SOGRA.

May lo meu marit estigué ab mi tant (*rihent*) embafador! ¡ja que ho hem dit una vegada! com lo meu fill ho està ab ella.

DOCTOR.

Digui la Enriqueta... usi 'l seu nom, no tinga por, no li gastará... Donchs si, vosté, tenint al seu marit pera contarli queixas, la pobre Enriqueta...

SOGRA.

¡L' ángel de Deu!

DOCTOR.

Ne rebia menos... Per altra part, quand lo Quimet fou nombrat ingenier jefe de las minas de Zumárraga, vostés y ells visqueren un parell d' anys separats. Després vosté quedá viuda, l' Enriqueta arrivá de Bilbao seguida de sa niuhada...

SOGRA.

Que no sab criar, que descuyda, qu' educa malament... ¿veritat Helena? (*No respón, la mirasolament.*)

DOCTOR.

L' Enriqueta educa als seus fills á sa manera... y á la del seu marit... una manera excelent; y en quant á cuydarlos! jo li responch de que 'ls cuyda ab gran zel (*baixet*) millor que no 'ls cuydariam nosaltres... fins ajudats de la seua amiga (*Helena*) que sap tanta botánica y tanta anatomia... d' anar per casa. (*Alt.*) ¿Qui 's pensa vosté que 'ls ha salvat aqueixa primavera quand han tingut l' esscarlatina? ¿los méus pa-

perets? (*modest*) ó vosté (*énfasis*) enviant metjes de revista, doctors cridats per telégrafo?... ha sigut ella sola, ella, ajudant á la naturalesa ab remeys senzills, que tothom sap...

SOGRA.

Potser me farà creure qu' ella mateixa polsa, escriu las receptas.

DOCTOR.

Polso, si... y coneix quand están febreros... y pren precaucions... que en resomen son tota la ciencia médica... y llavors m' envia á buscar, y mentres tant observa...

SOGRA.

De manera que, segons vosté, la nostra jove, la méua nora, l' Enriqueta Muntadas es un sér perfecte.

HELENA.

Y como están ustedes frequently en discuti-

SOGRA.

Resulta, naturalmente, que jo tinch tots los defectes.

DOCTOR.

Tots no.

SOGRA.

¡Uns quants!

DOCTOR.

Potser no més... un! ó dos!

SOGRA.

O tres, ó quatre... no 's quedi curt.

DOCTOR.

¡Defectes! alló que se 'n diu defectes... morals, los de vosté no ho son... ne podríam dir defectuositats d' humor. Primera defectuositat: la conseqüencia, d' alló dels anys (*li ha pres las mans afectuosament. Helena s' aixeca d' hont escribia y muda de puesto fent veure que li fan fástich. Pausa*)... no 'ls hi retrech pera ferli pensar, me 'ls retrech á mi mateix. Segona: lo estar vosté gelosa del afecte del seu fill... y tersa que las enclou totes.

HELENA.

(*Molt sech.*) ¡Estar suegra!

DOCTOR.

Miri com la senyora, malgrat las séuas teologias, segueix la nostra conversa.

SOGRA.

Qu' ha resumit ab gran justesa... Y responch jo: primera defectuositat de la méua perfecta nora: ser més jove de conducta que 'ls seus anys no ho comportan. Segona: estar ridiculament gelosa del carinyo natural, naturalíssim, que 'l seu marit me té... y tersa...

HELENA.

Que las encierra totes...

DOCTOR.

Ara ho diré jo. ¡Estar nuera! (*Riuhen.*)

SOGRA.

Advertint per ma defensa, que 'l defecte dels anys no es tal defecte, es qualitat...

DOCTOR.

Va en gustos... jo preferiria 'l defecte de ser jove.

SOGRA.

...Mentres que la séua lleugeresa, tenint com té vint y sis anys...

DOCTOR.

Per Nadal vinent... Lo segon día...

SOGRA.

...No es defectuositat d' humor, es defecte dels grossos; sa gelosia, comedia... (*Pausa.*) ¿Ab qui ha surtit ara, corrent caminal avall, fentse seguir pels nens y las *amas* que no 'ls podían aconseguir... ni à ella, ni à *ell*, que se l' enduya á brasset com un esperitat? Si senyor, (*forsa*) jo dich, y ho dirà tothom, ¿veritat Helena? que una dona de bè, una mare de familia, perfecta, una esposa exemplar no 's deixa acompanyar per jovens, d' aquí à l' estació, à las masias, cercant à mon beneyt de fill.

DOCTOR.

¡Alto! ¡Alto al Rey! Això ja no es de joch! Critiqui de la séua nora, vosté... y tothom! (*dirigintse á Helena*) lo sistema educatiu: si 'ls tracta de vosté ó de tú; lo sistema curatiu: si 'ls dona crémor en lloch de magnesia; mes lo que vosté ara diu y que de consegüent deu pensar, fins potser ho pensa... tothom!

HELENA.

V. hablar con mí?... ¿Es posible?

DOCTOR.

(*A Helena.*) ¡Bah! (*A la Sogra.*) ...no es just, ni fins sentho, fora caritatiu dirho.

SOGRA.

Ne parlo à vosté que 's com de casa. Ningú més gelosa que una mare del bon nom del seu fill.

DOCTOR.

(*Baixet.*) ¿Y la senyora? ¿també es de casa?

SOGRA.

(*Resolta.*) La senyora es la discreció en persona... ma millor amiga.

DOCTOR.

Aquest istiu... l' any passat no la coneixia.

SOGRA.

Está equivocat: l' istiu passat la vaig conèixer.

DOCTOR.

L' any vinent no la coneixerá.

SOGRA.

La senyora, precisament la senyora, ha tingut la bondat de ferme reparar...

DOCTOR.

¡Ah! (*Se mira á Helena que s' allunya desant los seus llibres y papers. Despres s' apropa de la sogra.*)

SOGRA.

Y jo mateixa fá dias que observo anadas y vingudas ab lo cusinet, conversas animadas quand se creuhen sols, lo parats que 's quedan al ser sorpresos... Fins ara sols tinch sospitas, quand tinguém provas (*per Helena y ella. La té presa per la cintura*) obrarém ab energia... Vosté 'ns ajudarà ¿veritat?... enviarém la méua nora al seu papà, al senyor de Muntadas, aquell noble de vileta que 'ns feu semblant regalo.

ESCENA IX.

Criats portant feto, l' entran á la cambra y tornan á sortir pera reentrar acompanyant á Quim.

SOGRA.

(*A una dida que també ha comparescut.*) ¿Lo senyoret?

DIDA.

Si, senyora, si. Ja son aquí. (*Surt.*)

DOCTOR.

(*Rápít á la Sogra.*) Ans d' obrir los ulls á ningú... me 'ls obrirá á mí. Siga prudent.

SOGRA.

Li prometo consultarlo en tot... ¡pero vosté ajúdim!

ESCENA X.

(*Quim ab un nen al coll, altre á la mà, un sota l' aixella. Pau y Enriqueta portan menut feto: diaris, un llibre, etc., etc. La Sogra 's deixa caure en un silló afectant gran abatiment.*)

QUIM.

¡Mamá! ¿qué 'm diuen? (*Li pren las mans, las hi besa, l' abraça, la petoneja.*) ¿Qu' ha passat tant mala nit?

SOGRA.

No, fill, no; no ha sigut rés... En prova de que no ha sigut gran cosa, que la téua dona m' ha deixat molt tranquila pera anarte á rebre...

QUIM.

¡Doctor! (*Encaixant.*) ¡Senyora! (*A Helena.*)

DOCTOR.

Enriqueta volia quedar-se. Jo li he *manat* que l'anés a rebre. Se 'n moria de ganas.

ENRIQUETA.

Pe 'ls nens...

QUIM.

No te 'n excusis. (*Besantli las mans.*)

SOGRA.

Manaments de metje... ¡Surti de casa! ¡no 's mogui! ¡menji força! abstinguis de menjar... Cada hu 'n fa 'l cas que li convé...

ENRIQUETA.

¿Y á mi 'm convenia?... (*A son marit baix.*) Tot lo sant dia ab ironias.

SOGRA.

¡Vosté ho sabrà! ¿qué sé jo lo que 't convenia? Lo cert es que m' has deixat malalta... y sola.

DOCTOR.

Curada y en bona companyia, ¿veritat? (*A Helena.*)

SOGRA.

Si vosté també 's proposa contradirme, callaré, no 'm queixaré, moriré arreconada.

QUIM.

¡Mamá!

SOGRA.

¡Ja sé que per la falta que faré! Certas personas portarán lo meu dol ben alegres. Ni consells ofensos, ni ulls que vigilin...

QUIM.

¡Mamá! ¿qui vol que s' alegri de la seua mort? (*Fa senyal á sa muller de que vol mudarse de roba. Ella 'l segueix.*) ¡Per mor de Deu! ¡mamá!

SOGRA.

Las personas á qui faig nosa. (*Helena ensenya estampas als nens, etc., etc.*)

ESCENA XI.

Anteriors menos QUIM y ENRIQUETA.

DOCTOR.

(*Baix á Pau.*) ¿Vosté 's queda?

PAU.

No ho sé. (*A sa tia.*) ¿Que 'm quedo, tia? ¿que no 'm convida?

SOGRA.

¡Noy! que 't convidi qui t' ha convidat los altres días.

PAU.

(*Rihent.*) ¿Qui m' ha convidat? ningú... Ab lo mateix invit... (*á la cambrera*) ¡M quedo!

ESCENA XII.

Anteriors, QUIM y ENRIQUETA.

(*Enriqueta s' haurá tret lo davantal de jardí. Quim s' ha mudat d' americana, s' ha respallat los cabells. S' assenta y pren un nen á cavall del genoll. Sa muller endressa.*)

QUIM.

(*A Enriqueta.*) ¿Que no esmorsém? ¡arribo ab una ganal he pres un glop de café á l' estació de l' Empalme... per lla á las cinq... (*Al nen.*) ¿Qué m' ha dit aqueix ditet? (*Lo dit petit.*) ¿Que no volias fer las planas?

NENA.

Jo si que las he fetas, papà. (*Ensenya un cartipás.*) La, le li, ma, me...

ENRIQUETA.

¡A taula! (*Posa unas floretas dintre 'ls plechs del tovalló de son marit.*)

QUIM.

(*Als nens.*) Ja 'ns explicarém després. Ja passarém comptes. (*Tots s' aixecan menos la Sogra.*) ¡Mamá! (*Oferintli 'l bras.*)

SOGRA.

No, fill, no (*ha prés la novela qu' haurá portat son fill y fa com si volgués llegir llargament*) gracias. Jo no esmorso... Si no necessiteu á la méua cambra... ¡Marineta! si estàs llesta... ¡aném!

QUIM.

¡Pero, mamá! per poch que pugui... (*Rihent.*) Ja la llegirá la novela... es de las millors de Pérez Galdós... es á dir de lo millor que 's fa á Europa...

ENRIQUETA.

Es gran festa... «Ninina» fa cinq anys. (*Besant la nena á que aludeix.*)

SOGRA.

T' agrabeixo la delicadesa ab que 'm fas reparar que no tinch memoria.

HELENA.

(*Trayent depressa una capceta, un llibret.*) ¡De parte de la abuela! (*A la nena.*)

SOGRA.

(*Rápít á Helena.*) ¡Gracias! En tot pensa... ¡quin cap!

NENA.

¡Abuelita! (*S' fa besar per la Sogra y després per Helena.*)

(*S' assentan á taula.*)

SOGRA.

(*A Pau. que s' assentaba al seu costat.*) Pren lo teu puesto acostumat, á la dreta de la senyora. (*Enriqueta.*)

QUIM.

¡Tú! (*Ab broma á Pau.*) ¡no 'm prenguis lo puesto! la mamá á costat meu.

(*Quedan sentats: marit y muller al centre de la taula, un á cada costat, davant l' un de l' altre. A dreta d' Enriqueta lo Doctor, á esquerra Pau. A dreta de Quim la Sogra, á esquerra Helena. Nens, ad libitum. Enriqueta serveix, passa 'l plat á Miquel, que 'l dona á la Sogra.*)

SOGRA.

¿Per qué no m' omplias més lo plat? (*Irónica.*) ¡N' hi ha per un segador!

ENRIQUETA.

(*Al criat.*) Retiri 'l plat.

SOGRA.

No, dona, no, ja ho sé deixar jo mateixa. No estich tuldada, gracias á Deu.

PAU.

(*Tó alegre, forsat.*) Y digas, home, digas (*á Quim*) ¿cóm ha quedat alló?

QUIM.

¡He fet lo qu' he pogut! no obstant, ben poca cosa. 'ls negocis de minas donan poca satisfacció.

PAU.

¿Lo mineral? (*Menjant.*)

QUIM.

Prou qu' es bó... tant rich com á Sierra Almagre-ra, pero ves á competir ab minas explotadas per so-cietats anónimas... que si tenen pérduas no donan dividendo... ó plegan.

PAU.

¡Ay! ¡pobres 5 mil duros d' accions que 'm vas fer pendre!

QUIM.

Molts més n' hi tinch jo.

SOGRA.

(*De repent á un dels nens.*) ¡No belluguis!... ¡Qui-nas criaturas! No n' he vist may de pitjor educadas!

ENRIQUETA.

¿Qué fan?

SOGRA.

¿Qué fan? no rés... Si jo tingués lo dret de corret-girlas diria á la senyoreta Elisa que las noyas ben educadas no fan soroll quand mastegan... al senyo-

ret Aleix que 'ls noys ben educats no posan lo colze á taula... no baixan lo cap per menjar... ¡com los cavalls!

HELENA.

¡Oh! ¡dearling! (*Al nen, acariciantlo.*)

QUIM.

Una mica d' indulgencia, mamá, mamá, mamá, mamá. (*Crescendo.*) Papá arriba de viatge (*per ell*) es cumpleaños de la princeseta d' Asturias. (*Donant un petó á la nena qu' ha tractat de princeseta. Pausa. Se 'n adona de las flors del tovalló, pren una mà de la seua dona y la estreny fort. Se treu un estotx de la butxaca, ne retira un brassalet (molt llis) y 'l dona á Enriqueta que se 'l posa y 'l fa admirar á tots. Al passar lo bras per davant son marit, eix li besa lo comensament de la munyeca.*) ¡Colometa méua!

SOGRA.

¡Quins exemples! (*Escandalisada.*) ¡fins noms de bestias!

HELENA.

¡Oh! (*Repugnancia.*) ¡Es posible!

SOGRA.

¡Y quina educació!... Semblan dos ximples.

PAU.

¡Tia! deixi 'l malhumorament.

SOGRA.

Tú, fícat en lo que 't demanan.

DOCTOR.

¡Ay! ¡ay! ¡ay! ¡Pauhet... ja 't planyo! (*Bihent baixet.*)

SOGRA.

...Fes la téua, y si certas personas te son antipáti-cas, pren paciencia... La pots pendre fácilmente acom-panyat de la simpatía que certas altras te demostren.

QUIM.

¡Mamá! (*nerviós*) ¡per mor de Deu y dels Sants! Tinguem la festa en pau... qualsevol diria, en veri-tat, que no més espera la méua arribada... pera fer cárrechs, per...

SOGRA.

¿Tú també?... ¡tots contra mi!... ¡ja ho veu, Helena!

DOCTOR.

¡Senyora! (*A Quim y Pau, baixet.*) ¡Deixéumela per mi! (*A la Sogra.*) ¡Enteniment! no m' habia promés no parlar, no iusinuar siquiera...

SOGRA.

No he dit pas res...

DOCTOR.

(*Alt.*) No vulga emboyrrar tant esplendent diada... Tothom està alegre... ¿quins motius té vosté per no estarho?

SOGRA.

¡Molts! La méua salut de que ningú s' ocupa... mon

fill que no 'm respecta, los meus nets que no fan cas de mi... la senyora que no 'm pot sufrir. (*Enriqueta s' aixeca nerviosa, aprèta convulsa 'l tovalló, y á una senyal enérgica del marit se torna á seure. Quim corre á sa mare que també s' ha aixecat y vol calmar-la, abressarla. Ella pren depressa 'l bras d' Helena y 's retira rebatent ab forsa 'l tovalló, ensopenant ab la taula. Soroll; pisa trencada. Gran pausa.*)

QUIM.

¿Qué li heu fet?... ¿Qué heu tingut?...

MIQUEL.

(*Miquel baixa de la cambra de la Sogra, parla á Marineta, y se 'n entorna depressa.*)

MARINETA.

La senyora fa dir al senyoret...

QUIM.

(*A Marineta.*) ¡Ja pujo! (*La segueix corrent deixant á Enriqueta plorant en un silló ab los seus fillets sobre. Enriqueta, al veure fugir á son marit, fuig també per altra porta. Altra pausa. Lo Doctor y Pau 's miran mutuament brandant lo cap.*)

DOCTOR.

(*A Pau, entre rialler y confós.*) ¿Qué fem?

PAU.

¿Aném? (*Se toca 'l front volent dir: «son ximplés.»*)
Son... (*Ixen tots dos de brasset.*)

(TELO.)

ACTE SEGÓN.

Sala baixa de una masia, apropiada á estudi: prestatges ab llibres, algunes eynas, ampollas ab líquits de colors diferents, escopetas, florets, caretas y guants d' esgrima, esperons, fuhets. Taula de treball á modo d' arquitecte, escayres; silló de frare, cadiretas baixas desparelladas, tamborets, cavallet de pintor ab una tela mitx pintada. Varias portas, la del fondo que no caygui al mitj de la decoració; als costats, sense simetria, una porta que dona á un jardí, altre al camp, etc.

ESCENA PRIMERA.

BARTOMEU, netejant unas escopetas, fuhets, esperons. Al cap d'un moment que treballa sense dir res s'ohu una veu de dona que crida:

«¡Ave Maria Puríssima!»

BARTOMEU.

¡Sens pecat fou concebida! ¿Qui hi ha? ¡Oh, Tuyas! (*Cridant á la seua dona.*) Aquella blea deu haber eixit... ara mateix estenia roba... ¡Oh, Tuyas!

ESCENA II.

BARTOMEU, MARINETA, després SOGRA.

BARTOMEU.

¡Ay Marineta! ¿ets tú?... ¿son vostès? (*vehent á la Sogra*) ¡quina sorpresa!

SOGRA.

Deu 'us guard, Bartomeu.

BARTOMEU.

¡Doña Rossita!!! ¡tant de bé de Deu per cá nostra!

SOGRA.

Mou nebot no hi es ¿veritat?

BARTOMEU.

No pot tardar... ¡Ay, quina alegria tindrà quand la vegi! Figuris que jo m'creya que havia esmorsat a casa de vostè... fins hauria jurat qu' al exir, per llà a las vuyt, havia dit a la dona: «esmorsaré a Fontfreda...» Ha compareseut més cremat que un cabo de realistas, s' ha vestit de sabi, com li dich jo, ha pres lo seu martellet, lo sarró de las pedras y 'ns ha dit: «fèume dinar, aviat torno.» Segui, segui... y tú Marineta ¿cóm aném? ¿quinas novias me donas del teu promés? d' aquell de Falset, perque suposo que l' altre...

MARINETA.

Bé, molt bé... La senyora, ja que passabam, volia preguntarvos... si... (A sa mestressa.) ¿li dich?

SOGRA.

No rés... m' interesso per la salut del meu nebot, no té mare...

BARTOMEU.

¡Ni pare!... es orfanet (rihent) ja es bé de planyer.

SOGRA.

...Es fill d' un germà del meu marit, qu' al cel siga... ¿compreneu?

MARINETA.

La senyora té por que no agafi un refredat... no voldria qu' exis de nit.

SOGRA.

¿Que retira tart?... perque aixó d' arreplegar pedruscalls, herbas estranyas, papallonas... de nit no ho deu fer...

BARTOMEU.

Jo li diré... devegadas se fica al llit... ab claror de dia...

MARINETA.

¡Y devegadas no!

BARTOMEU.

¡Angela! ¡Caratsus de Marineta!... es més viva qu' un... qué se jo! més viva que...

SOGRA.

A causa dels refredats no hauria d' exir... Bé, que...

MARINETA.

¿Que dorm sempre aquí?

BARTOMEU.

Veurá... una persona, ¿comprén? jo y la Tuyas... aném cansats de treball, y per llà a las nou quarts de déu... ¡já jáurer! Lo senyoret trafiqueja... l' sentim anar, venir.

SOGRA.

¿No surt may quand vosaltres ja sou a retiro?

BARTOMEU.

¿Qui sap?... ja veurá, nosaltres...

MARINETA.

Cansats del treball...

BARTOMEU.

Naturalment... 'ns encomaném a Déu, bufem lo llum... y un cop apagat...

MARINETA.

Us quedén a las foscas. (Rihent.)

SOGRA.

Com jo. (Sech, pausa.)

BARTOMEU.

¡Vaja! ¡vaja! no estaré poch content l' amo quand la vegi per aquí.

SOGRA.

No m' hi veurá... perque 'ns n' auém.

MARINETA.

Y fins casi no caldria que li diguessiu qu' hem vingut, ¿veritat, senyora?

SOGRA.

Si, val més no parlarli de la méua visita... passabam per aquí... y la Marineta m' ha dit: ¿si reposés una mica?

BARTOMEU.

Pendrà un boladet, quatre anissos... ¡Oh, Tuyas! deu plegor la roba...

SOGRA.

No, no, gracias... Altrement, cuydéulo bé al meu nebot... que no 's costi.

BARTOMEU.

¿Ja se 'n van?... ¿sense pendre res? ¿Donchs no li diré que vosté ha vingut...?

SOGRA.

No cal, no... Ja sabén que no li agrada que l' cuydin gayre, que ningú 's fiqui en si va pe l' sol ó per la serena.

BARTOMEU.

¡Oh, Tuyas! me sembla que l' he sentida entrar pe l' celler. (Mira.) Acompanya a la senyora... estiga bona... Adios, Marineta... adios, eixerida... ¿Y al senyoret? ¿com si tal cosa? Perdi cuydado...

ESCENA III.

BARTOMEU.

Mirén la senyora de Fontfreda ab quins romansos me vé... que si l' senyoret surt de nit, que si 's fica al llit d' hora... Que li preguntí a ell mateix... ¡y la Marineta! que me 'n fiaria poch d' aqueixas criadetas tan aixeridas... per tot serveixen menos... pera fer bugada! ella també volia saber... me sembla que se 'n han anat ben enteradas... Deixam arranjar una

mica per aquí... pot ser no se'n adonará... Quand repara qu'he posat las cosas á puesto s' enfada... lo deixo cridar y de tant en tant dono una espolsada... sino, aixó semblaria á cá un drapayre... llibrots oberts per tot arreu (*ne tanca y posa als prestatjes*) parells de botas... (*ne pren una*) es á dir parells! ¿hont es l'altra?... (*la trova prop de la taula ab fuhets y bastons dintre*) ...¡fent de gerro! (*s'acosta á l'escriptori*). Ves si no estarian millor aqueixos fulls de paper dintre la capceta (*los hi posa*) los retratets penjats... (*cerca un clau pera penjarhi las fotografias*) no vol que la Tuyas intervengui en res de per aquí. Li té vedat... Vos me fareu d'assistent, cuydareu las escopetas, los gossos y privareu á la vostra dona que'm mareji ab los seus eterns dissaptes... Lo cert es que la méua dona'n fá una mica massa... Hi ha dissaptes seus que duran mitja setmana y *¡amigu!* de soca y d'arrel ¡plum! ¡plum!... tot va potas en l'ayre. La pobreta, com no hem tingut may criaturas... y es tant criaturera!... esbrava la maternitat aconduhint la casa, treballant sempre, pera no pensar may...

ESCENA IV.

Dit y PAU, després TUYAS.

(*Entra Pau, que'l veu de cara á la paret buscant un clauhet pè'ls retratos.*)

PAU.

(*Malhumorat.*) Deixeu las cosas á puesto... ¿quántas vegadas hauré de dir que no toquéu... (*li pren las fotografias*) las vull aquí (*energich plantantlas davant del tinter*) y aquest llibre gran lo vull obert com era... aquí... ¿y l'atlas? ¿ahont heu posat aque-lla mena de missal que hi havia damunt del tamboret?

BARTOMEU.

(*Humil.*) Al prestatje.

PAU.

¡Aquí! ¡aquí! (*L'esten damunt duas cadiras*). ¡Son insufrible!... potser encara més que la vostra dona.

BARTOMEU.

Y donchs perquè's planyia tant, quand va vindre á viure aquí de que no hi havia en tota la casa un mal armariot pèls llibres. (*Pau no li fa cas.*) En vida del senyor, Deu l'haja perdonat, no se'n llegian de llibres... Quand venia de temporada feya com nosaltres... treballar, menjar, dormir. Ara que tot ho té apunt, sempre paperots per terra. (*N'arreplega.*)

PAU.

(*De l'escriptori hont se vuyda'l sarró y las butxacas: del sarró tréu trossos de mineral qu'examina y posa á puesto; de las butxacas, diaris, la pipa y tabaco, etc.*) ¿No ha vingut ningú?

BARTOMEU.

No, senyor, no... es á dir, *vindre*, no han vingut, han passat.

PAU.

¿Qui han passat?

BARTOMEU.

La Marineta.

PAU.

¿Aquella embolicadora? y ¿qué volia?

BARTOMEU.

Oh! no res, recomanarme que vostè no's refredés... ¡l'estiman tant!

PAU.

¿Qui? ¿qui? ¿qui? (*creixent.*)

BARTOMEU.

La Marineta, donya Rossita.

PAU.

¿La tia?

BARTOMEU.

Si, senyor, anaban juntas.

PAU.

(*Cremat.*) ¿Qué volian? ¿qué 'ls heu dit?

BARTOMEU.

¡Figuris!... que vostè's ficaba al llit á posta de sol com las gallinas.

PAU.

¡Quín espionatge inaguantable!

BARTOMEU.

¿Que vol menjar? (*á part*) no sé quin nom donar als menjars que fá... sempre á deshora.

PAU.

Si, depressa.

BARTOMEU.

¿Al menjador? ¿que vol pujarhi?

PAU.

No, aquí.

BARTOMEU.

(*A part.*) Com ab los llibres!... no hi ha un mal menjadorot! no sé com lo papà vivia en aqueixa mena d'hostal... S'ha fet fe un menjador qu' enamora, ab vistas al jardí, piano, *escalfa panxas* y si no té convidats may hi menja. (*Surt.*)

PAU.

(*Llegint.*) Carta de l'altre tia. No pot ser més oportuna. A la d'aquí li faig nosa, la de Castell-follit m'escriu que hi vagi pera ferme ben véure de la séua actual candidata. L'una tia fá casaments,

l'altra 'n desfà. «Si no vienes casaré á Remedios,» ¡bonich nom pera muller d'un apotecari! «con un jo-ven mucho más amable con tu tia; que no te quiere, y sólo volverá á quererte cuando te decidas á *labrar* la felicidad...» Miri, tia, no tinc ganas de llaurar... ni felicitats, ni cap mena de cosa... Haurà de fer fells *al joven mucho más amable...*

BARTOMEU.

Bé, senyoret, ¿que vol que li serveixi jo 'l menjar?... La pobra Tuyas ne caurà malalta... Va tot malmi-rosa densà que vosté li ha privat l' entrada aquí.

PAU.

(*Somrihent.*) Diheuli... que si fá bondat la perdoua-ré... en prova... que pot entrarme 'l dinar... pero qu' entri aquí com si entrés á missa... que no toqui res.

BARTOMEU.

No tingui por, entrarà mirant en l' ayre... com una cegueta... ó ab los ulls tapats com la puput. (*Rihent.*) ¿Vol que 'ls hi tapi? (*Surt y torna al moment acom-panyant á la seua dona.*)

TUYAS.

¿Ahónt parém taula avuy? (*Mirant hont pot deixar la plátara, tovallóns, etc., que porta.*)

BARTOMEU.

No miris per terra desgraciada... sino 't fan fugir. (*Rihent li tapa 'ls ulls.*)

PAU.

(*Riuen tots tres.*) Aquí... (*damunt del Atlas, que mira y tanca senyalant avants lo mapa que 's suposa volia estudiar, ab un objecte apropiat: una regla pla-na, un diari.*) ¡Mar de Behering!... esmorsaré al Polo Nord. (*S' assenta.*) Éstant sol crech que 'm vaig tornant tonto, me faig brometas, me dich mots, me parlo en veu alta com á las comedias... Faréu café, féulo bó; espero al doctor Gráu (*á la Tuyas.*)

ESCENA V.

PAU y DOCTOR.

DOCTOR.

No l' esperis...

PAU.

¿Ja ha dinat?

DOCTOR.

Pahit y tot, ¿quin' hora 't pensas qu' es? las tres tocadas.

PAU.

(*Menja, prepara las tasetas del café, copas de li-cor.*) ¿Una goteta de cognac? (*Pausa.*) Y hé, ¿que 'm diu de l' arribada de mon cusi?... ¡Jo d' ell! Acabarán

per ferli l' interior de casa séua horrible... Vosté no té idea del continuu *nich* y *nach* d' aquella senyora.

DOCTOR.

D' aquellas senyoras probablement, perque suposo que la jove no es sempre tant *colometa* com avuy. Hi habia testimonis, lo seu marit arribaba, volia sem-blar humil. 'S veyá que s' esforsaba.

PAU.

¡Pst! també bestréu algunas vegadas... No hi ha dupte de que cap disputa duraria molt, si dels dos que 's disputan no més n' hi hagués un que tingués culpa... pero li asseguro que per cada paraula que l' Enriqueta diu, la méua tia recita un diccionari... sobre tot densà qu' ha vingut ab la séua amiga.

DOCTOR.

¿Séua? ¿y téua no?

PAU.

¡Amiga! ¡amiga! Soch atent ab ella, no té relacions per aquí, vol instruirse en las nostras costums y llengua...

DOCTOR.

Es hermosa.

PAU.

¡Pst! fora poch galant no sent del parer de vosté... Donchs si, densà que son aquí no 's passa dia sense discussions desagradables... sols quand vosté hi vé á passar la vetlla lo mal humor se dissipa. Fins la méua senyora tia fa uns quants dias que 'm mortifica ab insinuacions... que si soch sovint á Fontfreda, que si faig excursions ab l' Enriqueta y 'ls nens. (*Pausa.*)

DOCTOR.

¡Ja veurás! Tú no 't vols fer càrrech de que las apariencias están en favor de la téua tia.

PAU.

No hi ha apariencias que valguin... ¿Puch si ó no anar y venir d' aquí á Fontfreda tant com m' aco-modi? ¿Entre parents amichs com som Joaquim y jo son necessarias invitacions especials perque ell vin-gui aquí al meu Mas, perque jo vaja á casa séua? ¡No! ¿veritat? ¿Donchs á qué tals estranyesas de part de la tia? Tant més que després de tot y con-tant hé, potser en las cinq setmanas que mon cusi ha estat fora, potser no he anat á Fontfreda déu ó dotze vegadas...

DOCTOR.

Seguidas... es á dir dotze vegadas... de dia... ¿y... (*baixet*) las visitas nocturnas? ¿no las contém?

PAU.

¡Visitas nocturnas! jo... (*Alarmat.*)

DOCTOR.

Ab mi no fassis lo dissimulat.

PAU.

¿Jo de nit a Fontfreda? Sempre retirém plegats...
Més hi va vosté.

DOCTOR.

Si; pero quand hem retirat... (pausa) jo no hi torni. No hi ha res més indiscret que la soledat del camp. Aquí los que may hi han viscut s' imaginan estar sempre sols, inobservats... y á causa del desenfrenament intelectual dels pagesos, de lo poch que tenen que dirse, sols s' ocupan d' esbrinar... comunicantse mútuament lo fruyt de las señas observacions. (Pausa.)

(Cambi de tò. Narratiu.) Un dematí, una nit casi, no eran las tres, me despertan las campanetas del cancell de baix de casa. «¿Qui hi ha? ¿Qué voléu?» «Per mor de Deu y dels Sants, un ferit, al hostal del Pere-fort.» ¿Sabs? hont comensa 'l camí ral. Me llevo, ensello jo mateix l' egüeta, prenc las eynas, carrer de la Font avall, passo las eras... y... jamunt! A mitj camí l' egüa se 'm desferra... á peu arribo al hostal, veig al ferit... á qui ja no quedaba més qu' un alé de vida... l' arreglo com puch y me 'n torno al poble.

Paso per l' Abadia y dich al rector, que pe'l ben véure, anés á portar l' extremaunció... y mentres lo rector y jo parlábam; la seua majordona, un pagés vell que semblaba estúpit y una devota matinal, ja 's contaban, al mitj del carrer, d' hont jo venia, lo qu' habia succehit... y lo que succehiria!...

La devota habia sentit passos, lo pagés habia vist un pedrot al brancall de casa, la majordona tenia al cap dels dits crius d' animal... qu' ab gran interès tots examinaban... y dels passos, la pedra y 'ls crins, deduhian: que l' hostaler en persona habia baixat á cridar-me: es molt petitó y la pedra arribada sota 'l cordó del cancell ho provaba... de que jo habia fet mitj camí d' anada á peu, la ferradura de l' egüa, que 'l pagés tenia á la mà n' era bon testimoni; que jo habia tornat al poble en bestia enmatlevada... un ruch... ¡un ruch negre! ho revelaban los crins que la majordona m' habia cullit delicadament dels faldons de la levita... terminantse l' interessant conversa per lo consell que la devota donaba de resar un parenostre per l' ánima del ferit... que ja era un mort... per la poca pressa que 'l rectó 's donaba.

PAU.

No dupto de la forsa deductiva dels pagesos.

DOCTOR.

No deduheixen perque son pagesos... deduheixen perque son molts los que comentan lo mateix fet... Igual passa entre 'ls soldats... una observació l' un.

un detallat l' altre... y entre tots saben la vida y miracles de tota la companyia... 'l batalló!

PAU.

¿Y 'ls pagesos d' aquí han deduhit? ¿qué?

DOCTOR.

Que no sols vas á casa 'ls teus cusins de dia, acompanyat, sino de nit sense companyia. Un ha reparat que no eras al teu Mas, per las finestras closas, que anabas á Fontfreda tart per las petjadas!... un gos que lladra á tal hora.

PAU.

L' historia del ferit... de l' hostal... de la devota...

DOCTOR.

Ni més ni menos... de manera que sense precisar, sens que ningú ho diga tot... entre tots los diuen s' está fent la llegenda.

PAU.

Fins admitint que la méua respectable tia haja escoltat la llegenda... reconegui qu' es maldat seua lo deduhirne que si vaig á Fontfreda sens companyia es per la dona de mon cusi. (Cremat.) ¿Que no hi ha altrás donas de qui mal pensar? ¿la seua amiga? ¿la hermosa—vosté ho ha dit—l' hermosa vinda americana?

DOCTOR.

¿Vols callar? ¡Mistress Price! ¡tant rigorista! ¡tant devota! Cada diumenge fa duas horas de camí pera anar á missa al poble... ¡para que 's prepara á rebre lo sant sacrament del batisme! (Irónich.)

PAU.

¡Cambreras! ¡didas! ¡fregallots! (Creixent.) ¿Sab, senyor Grau, lo que deduheixo de las finesas deductivas de la gent de per aquí? que son tots uns viciosos, uns malvats... (Pausa.) Y vosté, á qui faig lo favor de eréure menos deductiu ¿s' imagina també?...

DOCTOR.

T' agraheixo la distinció. En efecte, jo no deduheixo res sense bases sólidas, y 'l gos que lladra, las finestras closas, los claus del teu calsat, no 'm provan sino que potser ixes tart pera passejarte... pera enriqueix la col·lecció de papallonas nocturnas de la discreta senyora americana.

ESCENA VI.

Anteriors, TUYAS, després QUIM.

TUYAS.

¿Saben qui es al pati? lo senyoret d' allá baix, de Fontfreda. Enrahona ab lo mén home. (S' retira no gosant endressar res.)

DOCTOR.

¡Quimet! (*Ha entrat.*)

PAU.

¿Vens directament? ¿Vols parlarme?

QUIM.

Anaba als «Torrents...» hi ha una clotada de vinyas que passant ab lo tren m' ha semblat s' hauria de tornar á ensulfatar... Veurém si 'l mildiu enguany farà de las séuas... ¿qu'ha ensulfatat vosté? (*Al Doctor.*)

DOCTOR.

¡Ja ho crech! pobre de mi si no cullo vi... he gastat en vinyas tot lo que tenia. (*Pausa.*)

QUIM.

¿Quin esmorzar, veritat? dispensi 'l mal rato que li hem donat. La pobre mamá...

DOCTOR.

La mamá de vosté lo que necessita es viure altre cop sent senyora absoluta de sa casa.

QUIM.

¡Si ja ho es!

DOCTOR.

D' aquí ve 'l mal. ¿Cóm vol que visquin ab armonia dos absolutismes? ¡perque suposo que també es reyna absoluta... la Colometa!

QUIM.

¿La méua dona? (*Somrient.*) Potser una mica mas... Una y altra haurian de cedir... (*Pausa.*)

DOCTOR.

(*A Pau.*) ¿Que ja has catalogat tots los minerals?

PAU.

May acavo; pero ja hi ha molt de fet... miri, miri. (*Li va ensenyant pedretas dels prestatges y llibretas hont se suposa qu' están descritas.*)

DOCTOR.

(*Apart, mirant las llibretas.*) Sense la visita d' aqueix (*Quim*) lo feya parlar... entrábam en lo terreno de las confidencias. (*Alt.*) Ho tens molt avansat... pero aixó 'm sembla que no es barita. (*Una pedreta blanca.*)

PAU.

¡Ah! ¡si vosté m' ajudés! ¿Si poguéssim passar uns dias junts?

DOCTOR.

Ja tornaré... ¡uns dias junts! no hi contis... mitj' hora un dia; mitj' horeta un altre; ¡vaja! (*A Quim.*) Si m' espera baixarém plegats... Vaig á fer una visiteta curta y torno á casa.

QUIM.

¿Un nou malalt? ¡no s' entendrá de feyna!

DOCTOR.

¡Ca! lo mateix de sempre... per no aburrirme l' entreting. (*Se donan las mans. Surt.*)

ESCENA VII.

PAU y QUIM.

PAU.

A tú te 'n passa alguna... no sigas altre de lo que ets: franch, espontani... ni 'ls vinyals dels «Torrents» t' interessan fins al punt de deixar la téua dona... un dia d' arribada, ni venint sense algun nen venias pera passá 'l rato.

QUIM.

(*Pausa.*) Si, porto un objecte... Venint he combinat diálechs subtils pera ferte parlar... y no recordo res.

PAU.

Ni falta... ¿recordas lo principal? ¿lo tema?

QUIM.

(*Moviment de cap que vol dir Si.*)

PAU.

¿Malas noticias de Bilbao? ¿no m' ho has volgut dir ara poch per no entristir? ¿las minas s' han enrunat? ¿altra inundació dins las galerías? ¿dineros perduts?

QUIM.

(*Moviment que vol dir No.*)

PAU.

¿Te sents malalt? ¿los nens? ¿la tia?... ¿Enriqueta?

QUIM.

D' Enriqueta 's tracta... de la mamá.

PAU.

¿Han continuat... discutint, al tornarse á veure? ¿davant téu?

QUIM.

No. Com has vist, la mamá s' ha retirat... jo l' he seguida pera calmarla, consolarla... m' ha parlat... (*Cambi de tó.*) Escóltam, Pau, escóltam seriament... La qüestió de negocis no 'm preocupa... la defensa dels intereses qu' hem esmersat en l' explotació de las nostras minas...

PAU.

Ja t' ho deya jo. Més te valia ser ingenier pe'l compte del govern, cobrar lo sou sens grans afanys... de tant en tant una comissió al extranger pera estudiar lo que ni á tú ni al govern interessa...

QUIM.

Lo fet, fet está... Per defensar los nostres diners aniré, vindré, viatjaré... las contrarietats ocorregudas son las de tot comensament d' explotació... No 's tracta d' aixó... Acavo de tenir llarga conversa ab

la mamà, he volgut que m' expliqués reposadament y á solas, los motius de queixa qu' Enriqueta li dona... ¡cosas de res! ¡susceptibilitats!... que devegadas no li respón, qu' altres li parla ab duresa... ahir sembla que la va tractar de «mal cor»... ¡de mal cor la mamà! la generositat personificada, sempre protegit un ó altre, arreplegant gent desvalguda... ¡ho pot fer! es rica, li agrada conversar ab gent nova...

PAU.

No vull escusar á la téua dona... ¡pero, noy! la tia devegadas ni diu massa. Sempre t' invoca, tot t' ho dirà quand tornis.

QUIM.

La mamà... es mare.

PAU.

(*Ab broma.*) Naturalment; es mare téua, y Enriqueta ho es dels téus fills. (*Mitj rihent.*)

QUIM.

Té més edat...

PAU.

(*Tó natural.*) Qu' hauria de produhir major tolerancia.

QUIM.

No trovo la resposta de la méua dona criminal... mes no obstant, prova cert desitj de no deixar-se menar, certa rebeldia que per forsa anirà convertint-se en agror, en antipatia... origen de discussions interminables...

PAU.

Que podrias evitar... tornant cadahú á casa séua... Vosaltres aquí á Fontfreda, ja que ho heu fet arreglar pera viurhi mentres los nens sigan petits... y la tia...

QUIM.

¿Lluny de Fontfreda?... ¡ben lluny! (*ironich*) tenint Enriqueta per únich company mentres jo fos fora, al Doctor que may es en lloch... ó á tú que sempre ets á casa.

PAU.

(*Llarga pausa.*) ¿Que sempre soch á cosa téua?... ¡Quimet! ¡Joaquim! ¿parlas seriament? Diustú, perque aixis t' ho sembla, que passo mass' horas á la villa Fontfreda... ¿ó t' ho fan dir?... Mira com sense las preparacions que venint aquí meditabas hem arriuat á la conversa que probablement desitjas... La tia...

QUIM.

Si, la mamà trova que la téua... assiduitat... mentres soch fora...

PAU.

Es... exagerada... No m' estranya... Mentres jo hi soch no pot fer prédicas llargas, ni trovar massa taras... pero lo que sembli ó deixi de semblar á la tia la méua... assiduitat... malgrat lo respecte que li dech

com á parenta, com á mare téua, com á senyora... me té... m' interessa menos de lo que... la tal... assiduitat te sembli á tú.

QUIM.

¿A mi?...

PAU.

¡Tens rahó! Lo senzill fet de dirme lo que ta mare pensa, demostra lo que pensas tú. No vull insistir obligante á dirme ab paraulas lo que la téua actitut, ta visita després d' un pesat viatge, me diuhen clarament... Pots tranquilisar á la téua mamà... no tornaré á posar los peus á Fontfreda.

QUIM.

¡No exagerém! Ni jo 't dich que no tornis á casa, ni ho ha dit la mamà, ni ho vol ningú... ¿qué semblaria després d' haberhi dinat tant suuvent mentres jo era fora?

PAU.

Hauré de retirarme poch á poch... ó millor encara, pretestar un negoci urgent... á qualsevol part... (*Cambi de tó.*) ¿Quina necessitat tinch de donar explicacions á ningú? (*á part*) ¿no soch llibre? (*Regira papers, trova una guia de ferrocarril.*) Avuy passa 'l rápit (*ab lo dit en lo llibret*) á las onze vint y nou... Aqueix vespre mateix me 'n vaig... á Suissa, á Lanchon... precisament ja tenia ganas de mudá d' ayres. (*Enfadat, crescendo.*)

QUIM.

Suposo que no te 'n anirás sense venir á despedirte... 'L rápit passa tres vegadas per semana, podrias esperar.

PAU.

No, avuy mateix... ¿Despedirme? ¿de qui? ¿de la tia que desitja saberme lluny? ¿dels nens, que pensarán en mi com pensan en tú quand ets fora, en tú que 'ts lo papá? ¿d' Enriqueta, qu' estém insultant tú y jo... Jo involuntariament, tú ab premeditació?

QUIM.

¡Pau! no sé fins á quin punt lo nostre parentiu, més que 'l parentiu, la nostra amistat, t' autorisa á parlar-me com me parlas... Si jo cregués que la méua dona...

PAU.

¡Calla beneyt, calla! ni saps com tréuret las paraulas de la boca... ¿Vols que 't diga lo que no gosas dir-me? es ben senzill... Me vols dir: no 't vull per casa mentres jo no hi siga... lo qual, ho repetesch, es insultant per Enriqueta... y per mi; pero com no 'ns hem de degollar á cops de sabre ni fusellar com dos cafres...

QUIM.

¿Y per qué no? ¡si 'l cas ho exigís!

PAU.

Perque som cusins germans, perque ets pare de fills qu' estimo com si fossin meus, perque jo no 't voldria matar, perque tú no ets prou vil pera *suprimir*me indefens... Prenci no obstant las téuas precaucions com un insult y 'm tinch per insultat... d' un género especial, dels insultats que guardan l' insult responenhi solament ab lo desdeny.

QUIM.

Donchs no 'm desdenys; que si bé estich cert y segur de la fidelitat...

PAU.

¡Home! llástima 'm fas empleant, referinte á la téua dona, que respecto més que tú, certas paraulas.

QUIM.

No tornis á dir qu' insulto á la méua dona. Soch unich jutge de mas paraulas y no accepto...

PAU.

No acceptas, ¿qué? ¿observacions de part méua? Acceptalas ó no, fetas están.

QUIM.

¡Pauhet! ¡Paul!

PAU.

No cridis home, no cridis... alló de:

»Al campo D. Nuño voy

»donde probaros espero...»

es cursi, passat de moda... Tinch rahó prenent seriament lo que m' has dit y vull continuar teninte no prenente per lo trágich... Entornat'en á casa téua y digas á la téua mamá... lo que vulgas... que m' has fet por... tanta, que no tornaré á casa vostra... fins que m' hi feu venir pregantmen tots... y tú 'l primer.

QUIM.

De manera que resulta de la nostra conversa...

PAU.

Que 'ts un excel·lent ingenier, un fill respectuós y tendre, pero un amich duptós, un marit poch segur de si mateix... y de consegüent de sa muller.

ESCENA VIII.

QUIM, PAU, ENRIQUETA, HELENA.

ENRIQUETA.

(*Lleugera y amaneradeta.*) ¡Ja veus, marit pervers! no tornant tú hem vingut nosaltres (*baix*) no 'ns hem vist... casi! (*Alt.*) Estaba nerviosa esperante, los neus me preguntaban hont eras...

HELENA.

Yo he conocidu su... des... pechamiento.

ENRIQUETA.

Y m' ha proposat una passejada... pe 'l jardí. ¿Aném fins á la «masia gran»? li he dit jo, ella no volia.

HELENA.

¡Visitar un gentleman que vive... solteramente! ¡oh!

ENRIQUETA.

No gosabam deixar sola... á la sogra (*fa una ganyeta*) á la mamá (*veient que son marit la renya ab la mirada*) que per cert s' ha dignat dirirme la paraula... indirectament... «¡Anéu! ¡anéu!» y s' ha quedat llegint la novela qu' has portat tú (*á Pau*) li he promés que li ensenyarias la téua collecció de minerals, de lepidópteros, l' herbari. (*Referintse á Helena.*) Ademés no 'm desagradaba saber com viu l' home al estat selvatge. (*Dona toms per la cambra.*) (*A Pau.*) ¿Sabs que per un ricatxo no 't arruinas en superfluitats? (*A Quim.*) Vaig fins als Torrents tot fumant un cigarro... que 't compri qui no 't coneixi... (*A Pau.*) Deblas demanarli explicacions sobre 'l gran negoci... ¡oh! no ho neguis, tú l' entretenias... ¡Avaro! ¡per cinq mil duros que hi tens! (*A Helena que regira l' herbari*) un solterot rich, més de lo que mana la ley de Deu!... ab un surtit d' oncles y tias que cada dos per tres li fan la gracia de legarli qui una linca, accions, diners, (*ensopega ab una senalla de pedruscalls*) ó li demostrabas lo resultat de las téuas excursions, dels téus estudis d' aficionat... un aficionat naturalista, encara més pesats que 'ls aficionats á versos... gent inofensiva qu' un pot no escoltar, mentres que 'l geólech d' afició es un sér insuportable... la més petita pedreta (*ne pren una de la senalla*) ¡ola! un trosset de roca terciaria... ó terciaria... (*rihent*) no digas (*á Quim*) que tú també quand nou casats vam vindre per aqueixas terras, prou ofenonet eras. (*A Helena.*) Per ells, lo torrent més bonich, l' avench més fondo y horrorós es... ¡una esquerda cósmica!... Una estreta y fresca vall rodejada d' altas cingleras... l' inmens cráter apagat (*rihent més fort*) ¡apagat! per sort qu' está apagat... ¡y fret!... (*Cambi.*) ¡Bé! ¿qué teniu? ¿sabeu que la vostra recepció es bastant... freda?... casi tant com lo cráter...

QUIM.

La sorpresa de véuret per aquí... ¿no hi habias vingut may? (*Pausa, está com avergonyit.*)

ENRIQUETA.

(*Irónica.*) Moltes vegadas. (*Marcat. A Helena.*) ¡Lo mas del nostro cusí 's trova tant prop del nostre!

HELENA.

Me habia dicho usté que las collections estaban veramente... importantes... ¡Usté las ha visto... ya! (*Marcat ab perfidia.*)

PAU.

(*Mirada terrible á Helena.*) Es no obstant lo primer dia qu' honras ma casa ab ta presencia (*Heuger*) no dirás que no 't parli en estil noble. Precisament ne parlábam ab Joaquim... densá que soch aquí no heu acceptat encara ni l' un ni l' altre una cadira á la mèua taula.

HELENA.

No haber sitio por muchas gentes. (*Per l' atlas.*)

ENRIQUETA.

(*Ab la sombrilla espenyentlo.*) Es además poch segura.

PAU.

(*Forsat.*) Aquesta es la mèua taula de treball.

ENRIQUETA.

(*Forsada.*) D' aficionat á pedras menudas.

PAU.

Quand m' hi poso rebo á dalt... un menjador com de convent... També deya á Joaquim qu' insistia perque us convidés á tots y tragués la pisa fina que precisament no puch ferho per ara y tant.

ENRIQUETA.

Escusas...

PAU.

No, de veras, penso empendre un viatge d' alguns mesos.

HELENA.

¿Un viaje? (*Sorpresá.*) ¿Es posible!

ENRIQUETA.

¿Quand l' has decidit? ningú t' havia sentit parlar...

QUIM.

L' home solter avuy es aquí...

HELENA.

Y se va usté... ¿prontamente? (*Com indiferent.*)

QUIM.

Hoy mismo.

PAU.

En lo tren que passa á las 11 y 29 minuts.

ENRIQUETA.

¿Y te 'n vas sense donar un sol petonet á la Nini-na? ¿al teu fillol?

PAU.

Féulos muntar tots cap al tart... després d' haber dinat... tinch molta feyna... l' estació es una mica lluny.

ENRIQUETA.

Lo qual vol dir en bon catalá: ¡M feu nosa! ¡Adeu! y bon viatge... ¿No 's pot saber ahont t' encaminas?

QUIM.

A Suissa, á França.

PAU.

Sens demora fixa.

ENRIQUETA.

(*A Helena, posantse un quant que s' havia tret.*) ¡Vamos! (*Repara que Quim y Pau no 's donan las mans. Cambi de tó, baix á son marit.*) ¿Qué passa? ¿per qué te 'n vas sens dir aden á ton cusi?... y tú, naturalista de per riure, ¿qué t' ha fet lo méu home pera mirartel tant de reüll?

QUIM.

¡Jo!

PAU.

¿A mi?

HELENA.

(*Que regira llibres fingint indiferencia.*) ¡Vamos!

ENRIQUETA.

(*Baix, primer terme.*) Sou massa formals un y altre per haberos disputat sense motiu... (*A Helena.*) ¡Si, vamos! (*Helena tot regirant desapareix per una porta lateral.*) Qüestions d' interesos no crech que pogan...

QUIM.

¡Aném! ¡aném! deixat d' interrogacions, no arrufis lo nasset (*riure forsat, li vol passá la mà pe 'l nés avall*) las noyas ben educadas...

ENRIQUETA.

¡Callan y creuhen! conech lo precepte... me l' han fet observar essent fadrina, l' he observat de casada. (*Cambi de tó.*) Deixo de ser la noya ben educada y pregunto ab indiscreció ¿per quin motiu dos homes que fins avuy s' han estimat deixan de mirarse ab afecte al despedirse?

QUIM.

Repetesch que... estém perdent temps... aquella senyora 'ns espera (*mirant al corredor*) no sé ahont... No ja com á noya; sino com á esposa t' ordeno...

ENRIQUETA.

¡Ordeno y mando! ja ha comparegut lo tirá que hi ha en tot home... Donchs jo 'm rebelo, desobeheixo 'l mandat, insistint, preguntant ¿per qué heu renyit? ¿per qui?

PAU.

No vulgas saberho.

QUIM.

Es inútil insistir.

ENRIQUETA.

La vostra persistencia en callar es més eloqüent que no ho serian las paraulas... Heu discutit á causa mèua... (*Pausa.*)

PAU.

¡Enriqueta!

QUIM.

¡Aném!

ENRIQUETA.

A instigació de la mèua sogra (*rabia*) que ja fa pocas horas ha insinuat cosas que no he volgut ni sisquera fer venre qu' entenía.

QUIM.

No t' autoriso a que parlis de la mèua mare en semblant tò, ni a que preguntis...

ENRIQUETA.

Donchs jo insisteixo en preguntar...

PAU.

(*Cremat.*) Fas bé insistint. Lo teu senyor pretén que durant la sèua ausència he anat massa suvint a casa vostra, que la nostra amistat...

ENRIQUETA.

Quimet... ¡Joaquim! ¡tú has gosat! (*Horrorisada.*)

QUIM.

¡Anem! (*Volent pèndrela pe 'l bras.*)

ENRIQUETA.

¡No 'm toquis! no necessito 'l bras d' un home que m' insulta. (*Fuig.*)

QUIM.

Y tú, ans de poch parlarem més llargament. (*Surt.*)

ESCENA IX.

HELENA, PAU.

(*Helena corrent darrera la parella. Pau l' atura ràpit, pren bitllets de banca d' un calaix, los posa dintre un sobre y 'ls hi dona en lo precis moment en que Quim torna a entrar no habent vist a Helena per fora l' habitació.*)

HELENA.

¿Por qué tanto dinero?

PAU.

(*Rapidíssim.*) ¡Biarritz! «Hotel Victoria» por si no nos vemos...

ESCENA X.

HELENA, PAU, QUIM.

QUIM.

(*A Helena.*) Enriqueta l' espera... ¡ah! (*veu a Pau donant la carta*) (*baix ràpit*) aqueixa innocent no sospita l' ofici que li fas fer... la carta que li has donat no arribará a qui la destinas.

PAU.

(*Compassiu y desdenyós.*) ¡Ximple!

QUIM.

¡Cobart! ¡Si 'ts home... quédal! Demá ans d' eixi 'l sol, t' arrenco l' ànima... estich segur de matarte.

PAU.

(*Desdenyós.*) Matam avuy mateix... pe 'l camí de l' estació 11 y 29... hora de Madrid... ja saps, retrassa...!

QUIM.

Las téuas brometas me provan qu' ets un... indecent! (*aixeca 'l bras*) ¡un... (*exasperat.*)

PAU.

(*Li aguanta 'l puny ab forza.*) ¡A l' hora que vulguis...!

QUIM.

Ab armas que no fassin soroll (*senyala 'ls florets*) sense testimonis... darrera 'l teu hort (*surt corrent.*)

PAU.

Entesos.

ESCENA XI.

PAU y DOCTOR.

(*Pau, que s' ha deixat caure en una cadira y branda 'l cap entre las mans, després d' haber despenjat un parell de florets; no sent entrar al doctor.*)

DOCTOR.

¿Que ja es fora 'l Quimet?

PAU.

Lo Quimet y la Quimeta... y 'l diable que se 'ls emporti.

DOCTOR.

¿Has tingut visitas? ¿qué 't passa?

PAU.

Qu' alló de la dolsa pau de la natura y la llum de las estrellas y 'ls llibres amichs... son frases, que lo viure aquí es insuportable, que no tenint motius majors las cosas més fútils hi prenen proporcions enormes... que la discordia natural entre una sogra, que no es bastant vella pera ser beneyta, y una nora que ja no es prou noyeta pera obehir com un agnell... excitada per uns y altres, per oficiositats inoportunas, ha produhit un escàndol, que 'l Quimet y jo 'ns hem dit... bestiesas!!

DOCTOR.

¿Y qu' us voleu matar? (*Senyalant las armas que Pau tracta d' amagar.*)

PAU.

¡Pst! ¡vaji a saber! (*Lo Doctor fa moviment d' anàr-sen.*) ¿Ahónt va? no corri... He parlat al home d' honor, al militar. ¡Si hagués cregut que s' havia d' es-

ferehir! M' ha de prometre que no farà ni dirà res per impedir que 'l meu cusi y jo 'ns trovem cara á cara... ¡sino...! (*Corre á la porta.*) ¿M' ho promet? Sino 'l tanco y d' aquí no surt! (*Energich.*)

DOCTOR.

¿Voleu trovaros cara á cara y un' arma á la mà?... Prometo no dir res... á una condició...

PAU.

¡Sens condicions!

DOCTOR.

Donchs estigni bó. (*Cuadrantse.*) ¡Y tracti de tancar-me! D' aquí vint minuts soch á Fontfreda y parlo á tothom de la barbaritat que vostés projectan.

PAU.

¡De cap manera! mon cusi creurá que tinch por d' ell.

DOCTOR.

¡Donchs la condició!...

PAU.

¿Quina?

DOCTOR.

Que 'm diguis hont voleu matarvos, á quin' hora?

PAU.

¿No dirá ni farà res pera impedir...?

DOCTOR.

¡Paraula de cavaller! ¡de soldat honrat! Vull ser prop de vosaltres... pera ajudar al que caygui.

PAU.

A dos passos d' aquí... darrera l' hort, la paret que dona al camí vehinal... de matinada.

DOCTOR.

¡Gracias!... preparat... jo també hi vaig.

(*Lo Doctor se 'n va. Pau després d' haber lleysat lo floret com repugnantli, se deixa caure abatut davant l' escriptori.*)

TELÓ.

ACTE TERS Y ÚLTIM

La decoració del primer acte: es de nit, lámpara de suspensió encesa, idem càrcel damunt una reconera, tauleta rodona, taula de joch, la taula de menjar cuberta ab un tapis. La Sogra llegint, Quim prop d' ella regirant papers, esquinsantne, tançant plechs dintre 'l calaix d' un secretari que té davant, lo Doctor jugant á escachs ab Mistress Price. Cambrera endressant, anant y venint.

ESCENA PRIMERA.

QUIM, DOCTOR, HELENA y SOGRA.

DOCTOR.

(*Preocupat, mirant suvint á Quim.*) Li dich, senyora, qu' ab duas jugadas está perduda... ha de pendre 'l meu cavall... per forsa! ¡prench ab la torre lo peó que me l' ha pres...! ¡al rey!... Vosté sacrifica la dama... ¡al rey altra vegada!... ¡finish!

HELENA.

V. siempre espantar á la enemiga.

DOCTOR.

¡Enemiga no! tot lo més, adversaria... accidental!

HELENA.

Es costumbre un... poquito... primitiva...

DOCTOR.

¡Oh! ¡Som tant primitius per aquí! Vostés als Estats Units no ho son tant ¿veritat?

HELENA.

¡Oh! ¡nôo! ¡nôo!

DOCTOR.

(*Rihent.*) Son derivats, producte exquisit d' un sabi encreuhament de rasses...

HELENA.

Nosotros no hablemos...

DOCTOR.

¡Inútilment! De tot hi deu haber. Vostés son me-

nos demostratius que nosaltres los greco-llatins... recorda 'ls héroes d' Homero? s' insultan, volen intimidar al contrari, «estriparé 'l teu pit ab las méuas unglas», diu Aquiles, «xucларé la téua sang...»

HELENA.

Aquiles no ser un *gentleman*.

DOCTOR.

Y jo tampoch, probablement, perquè li dich que 'n dos cops li mato 'l rey.

HELENA.

¡Oh! no quiero decir esta cosa... hablamos de los héroes de Homero. (*Reflexiona un moment mirant las pessas.*)

DOCTOR.

Ja pot reflexionar... ¡plam! ¡plam! perdo 'l cavall, prenh la dama... (*Per Quim*) ¿Qué deu fer? ¡sembla resolt!

HELENA.

¡Abandono! (*Arregla las pessas per altra partida.*)

SOGRA.

(*A Quim.*) ¿Saps lo que pensaba? No li diré res á Helena, no goso preguntarli per qui era la carta... L' he vigilada densá qu' heu vingut, y t' asseguro qu' encara no s' han parlat. (*Son fill aprova ab lo cap.*)

HELENA.

(*Al doctor.*) ¿La revanche?

DOCTOR.

Li faig saber que també guanyaré.

SOGRA.

(*A Quim.*) Si de cas li donará al pasar davant del seu quarto... li diré que 'n mudi. (*Quim aprova.*) (*A Helena.*) ¿No tiene V. calor en aquel quarto?

HELENA.

¡Si!... pero con el ventana abierto...

SOGRA.

Valdrá més que dormi prop del meu quarto. (*A Marineta.*) Li arreglarás lo quarto blau. (*Marineta fa que si ab lo cap y 's retira.*)

DOCTOR.

¿Véu...? (*per una jugada qu' ha fet*) las perdrá totes... aquest gambit no 's defensa així.

HELENA.

¡Es posible! pues yo...

DOCTOR.

¿Vol inventar una defensa nova? ¡Si está més analizada y coneguda! y...

HELENA.

V. por sus amenazas me... hipnotiza...

DOCTOR.

¡Li sugestiono malas jugadas!

HELENA.

Si no fuese la... sugestión...

DOCTOR.

¡Vosté guanyaria sempre! no 'n dubto. Per alguna cosa ha de servir lo estar al corrent de las anticallas que 'n dihem ciencia novíssima... ¿Veu? *echec...* doble, perd la torre...

ESCENA II.

Dits, ENRIQUETA y CAMBRERA.

(*Entra Enriqueta. Arreplega algun traset dels nens, los dona á la cambrera que la segueix, la cual haurá deixat damunt del trinxant quatre palmatorias, una d' encesa.*)

ENRIQUETA.

(*A la cambrera.*) Demà tot serán prèssas... ¡miri! 'l cubert del senyoret Aleix... (*Vehent las palmatorias.*) Posi bugias novas. (*La cambrera pren dúas palmatorias que tenen la bugia curta (l' espelma, com diuhen malament á Barcelona) se las emporta, revé altre cop ab las bugias senseras... Mientras la cambrera es fora, Enriqueta plega un paper vert ó vermell y 'l retalla en collaret per las bugias... afecta gran atenció per lo retallament.*)

QUIM.

(*A la Sogra.*) Sembla impossible tanta dissimulació... ¿no la veu ab quina tranquilat va y bé?

SOGRA.

Espera la carteta del cusinet... vol saber las séuas intencions...

ENRIQUETA.

(*A la cambrera.*) ¿Han pujat aygua á tots los cuartos? ¿han fet las giras á tots los llits? (*ab veu molt natural.*)

CAMBRERA.

Si, senyora, tot está llest.

ENRIQUETA.

Poden retirarse (*ja casi es fora la cambrera quand Enriqueta li diu sense cridar, naturalissimament*) dirá á la cuynera que demà al dematí fassi 'l xocolate pe 'ls nens... á las cinq.

QUIM.

(*A la Sogra.*) ¿A las cinco?

ENRIQUETA.

Y vosté muntará pera vestirlos així que s' hi vegi.

DOCTOR.

¿Ahont vol anar tant dematí? (*Ab broma.*)

(*Enriqueta dirigintse ahont son lo Doctor y Helena: la Sogra crida á Helena.*)

SOGRA.

¡Helena! ¿qué quiere decir *dining room*? hi ha autors que s'imaginen qu' un ha de saber totes les llengües... y *remember*?... aquí (*ensenyant lo llibre. Helena s'ha aixecat sense passar prop d' Enriqueta. Enrahona baixet ab la Sogra, seguint ab lo dit passatjes del llibre.*)

ENRIQUETA.

(*Al doctor.*) Vull anar a Reus... ja he enviat un telegrama al papá.

QUIM.

¿A Reus? (*Pausa; no gosa cridar; Helena ho coneix y 'n profita pera retirar-se.*)

HELENA.

¡Bona nit y buena hora! (*Fent la graciosa. Pren una palmatoria y 's retira. La saludan ab lo cap.*)

QUIM.

(*Més fort qu' avans.*) ¿A Reus?... ¿ab los nens?

ENRIQUETA.

(*Sense ferli cas.*) (*Al doctor.*) ¿Vol acompanyarnos?

QUIM.

¿Y qui t' ha autorisat?

ENRIQUETA.

Si vosté no vé m' acompanyarà 'l cusi Pau... encara hi soch a temps pera ferli dir... ¡Miquel! (*criant al criat*) anirà al «Mas gran»...

SOGRA.

¡Naturalment! ¡Sols l' audacia pot salvar la situació!

QUIM.

¡Mamá! ¡Enriqueta! no m' exasperin entre uns y altres. (*Rápit.*) ¿Per quin motiu te 'n vols anar a Reus? (*Li pren lo puny.*)

ENRIQUETA.

(*S desfá d' ell ab energia.*) (*Pausa.*) Perque no puch viure hont no soch respectada. (*S retira prenent tremolosa una palmatoria qu' encendrà en altra que n' hi haurá d' encesa. Pausa, estupor.*)

ESCENA III.

SOGRA y DOCTOR, després MARINETA.

SOGRA.

(*Rápit.*) ¡Corre! a veure si de cas té ja la carta, si la llegeix, si escriu al cusinet!... (*Quim surt corrent.*)

¡Amich Gráu!

DOCTOR.

¿Amich Gráu? no soch amich de ningú.

SOGRA.

¡Doctor! ¡quins disgustos! aixó no es viure... ¡pólsim! ¡pólsim!

DOCTOR.

¡No soch doctor, ni amich... de personas mal pensadas!

SOGRA.

¿Mal pensada jo? Me sembla que la cosa es clara. Lo mèn fill té paraulas ab lo sèu cusi... lo cusinet se 'n va... la *senyoreta* 'l segueix... Aixó no es mal pensar... No sembla sino que fins la suposició més natural siga ofensant per la sèua protegida.

DOCTOR.

Jo no protegeixo a ningú especialment... Protegeixo a tothom... tractant de desfer equívocs que poden produhir conseqüències fatals.

SOGRA.

Si Enriqueta no dona explicacions clares, si persisteix en son orgullós mutisme, si en lloch d' apaciguar al sèu marit *ab provas*, continua no volent ser discutida... la deixarem anar ab lo sèu papá. Se li passa una renda, ja que 'l mèn fill va fer la noyada de pèndrela sense dot, acontentantse del bon nom, l' educació perfecta... ja veu los resultats que dona l' educació perfecta de la nostra jove!... guardem los nens... ¡Aixó sí! ¡que no se 'n dugui 'ls nens, los mènus fillets!... Vosté l' acompanyarà ¿veritat? a ella sola... 'l Quim serà llevat y veurém si gosa emportársels...

DOCTOR.

¡Anda! ¡anda! qui més hi sap que més hi diga. Ningú creuria qu' una seiyora de bon seny com es vosté, quand no 's tracta de la sèua nora, puga imaginar plans tant sense cap ni centener...

SOGRA.

¡Si vosté sapigués!

DOCTOR.

¿Qué? ¿'ls crims qu' ha comés Enriqueta?

SOGRA.

¡Si li sembla poch! Encara que no més fos lo de voler abandonar al sèu marit?...

DOCTOR.

¡Vaji a saber si l' amenassa es sèria!

SOGRA.

Ademés, es desdenyosa, tot ho vol saber millor que jo. L' ofen que 'l sèu home siga carinyós ab mi... y pera ferme rabiari... sempre... sempre, fent com qui s' amaga, pero estant certa de que jo la veig... ¡bb! ¡bb! besántse com dos coloms... (*rápit*) ¡fástich me fan!

DOCTOR.

(*Rhent.*) ¿Y res més?... creguim a mi... tot se cu-

raria ab unas bonas parets ben gruixudas... d' uns quants kilòmetres de gruix, entre vosté y ella... tot lo que 'm conta es conseqüència del sistema... Si visquessin separats, evitant discussions, vosté y ella serian d' allò més amigas.

SOGRA.

Impossible... té massa fums... es filla de noble... y jo... de fabricants... un dia m' ho va tirá á la cara.

DOCTOR.

Dispensi, dispensi, lo *dia* en qüestió jo era present. Vosté li va dir qu' ella era *filla d' un noble... pelat (rihent)* y ella li va respondre... *vosté ho es d' un cotó-retort que tenia molta llana.*

SOGRA.

(*Creixent.*) Es imperiosa, llunática, familiar ab los homes, lleugera...

DOCTOR.

¡Encara 'm farà enfadar! ¿Ab quins homes ho es familiar?... ¿ab mi? ¿ab lo sacristà, 'ls diumenges quand baixém á missa al poble? (*serio*) ¿lleugera? ¿ab lo nebot de vosté?

SOGRA.

¡Sí, senyor! jo sé 'l que sé... davant es una cosa y darrera n' es un' altra.

DOCTOR.

Encara que ho vegés no creuria qu' una senyora fins ara tan reservada haja escoltat...

SOGRA.

¿A un ximple? ¿á un desenfeynat? ¿á un poch seny?... ¡Ay! ¡ay! ¡no 'l feya tan jove á vosté! Ab los anys qu' ha corregut per aqueixos mons de Deu, d' un regiment al altre, suposo que may haurá vist... que l' *altre* fos superior al marit per cap concepte... Los... *enganyats* no son may los contrafets, los rabiosos, los dolents. La dona que té un marit que per un concepte ó altre li fá passar mala vida, prou feyna té ab* lo seu salvatge, pera ocupar-se en bromas, mentres que la ben contemplada, servida y mimada... per variar... En euand al meu nebotet, li asseguro qu' es una pessa! Encara no era aixís .. ja 'l van haber d' enviar d' intern á un col·legi per no sé quins enredos ab una cambrereta... Eusebia 's deya...

DOCTOR.

Sí, pero d' una cambrera...

SOGRA.

...Era aragonesa... ¿á la muller d' un amich? ¿d' un parent? Los disbauxats no respectan res... ¿que 's figura que hi crech jo en lo seu entusiasme per las rocas y las plantas y 'ls escarabats? Comedia, comedia pura... ¿ell tancarse aquí? Seguirme desde l' istiu passat, venir á viure al «Mas gran»? ¡perque jo venia á Fontfreda... ¡com m' estima tant!

DOCTOR.

¿Y qui li diu que no haja vingut, que no l' haja seguit á vosté, precisament perque ab vosté viu desde fa un any un' altra persona?

SOGRA.

¿Quin' altra persona? ¿la Marineta?

DOCTOR.

No 's fassi la desentesa... l' hermosa americana.

SOGRA.

¡Vosté si que 'n es de mal pensat!... Un àngel, que no més plora los anys qu' ha perdut lluny de la religió verdadera... que llevat los moments que la bona educació l' obliga á estar entre nosaltres, no fá més que llegir llibres... aixís (*grossos*) fins ne llegeix de grechs, de llatins!

DOCTOR.

No obstant...

SOGRA.

Respong d' ella com de mi mateixa.

DOCTOR.

¡Lo que pot la prevenció! Per si Enriqueta es ó no poch atenta ab vosté... ¡no digui! lo motiu principal es aquest... vosté li atribueix intencions perversas... mentras que d' una Mistress... ¡no sé com! ¡no sé quant!

SOGRA.

Mistress Price... ¡prou conegut qu' era 'l seu marit... á la séna terra! ¡durant la guerra de... de blancs y negres, va ser així com general!

DOCTOR.

Y avants de ser general... d' aficionats, habia sigut fondista, conductor de tren, comerciant de drogas... quebrat, explorador de minas... á California...

SOGRA.

(*Interrumpentlo.*) Ans de la guerra... ¡ingenier! ben explicat qu' ella m' ho té; al terminar la guerra, aixó com...

DOCTOR.

¿General?... Tots los americans ho eran... N' hi habia casi més qu' aquí á Espanya. ¡Vosté s' imagina que tot lo qu' ella li diu es l' Evangeli! A mi sempre m' ha extranyat que la senyora d' un ex general...

SOGRA.

Bé, vosté perque li té mania... lo seu home no era general... de bó-de-bó, dels que ab feyna ó sense, sempre cobran... per xó 'ls seus amichs al terminar la guerra li van donar una col·locació, lo van fer vice-cònsul.

DOCTOR.

¡Rahó de més! ¿Per quin motiu, mort ell, la viuda 's quedá lluny de sa patria, sense relacions, sense acudir als seus parents?

SOGRA.

A causa d' uns papers y de no sé quins certificats que no estan prou clars... Quantas vegadas li haig de dir que 's va casà á California, en la regió de las minas; son pare hi feya... negocis... era viudo sens altre fill ni filla... Sembla que no hi havia ni parroquia ni ajuntament... Se va casar en mitj d' uns barrancs qu' esparveran... ¡Vaji á cercar certificats per aquells andorrials!

DOCTOR.

En resumen... ¡qu' era casada davant l' altar de la naturalesa, sota la volta celeste!

SOGRA.

Psé... la pobre 's va casar tant com pogué... per aixó, densá qu' es viuda... y n' he fet la mèua amiga, reconeixent la superioritat de las nostras creencias...

DOCTOR.

Vol ferse catòlica, apostòlica...

SOGRA.

Si senyor, si, cristiana com nosaltres... y quand ho siga, encara que enemiga com es de... galanteixos... ¡fins m' ha confessat qu' aborreix als homes! pot ser siga difícil; pero no perdo las esperansas de trovarli un marit... (Pausa.) ¿Sap en quí he pensat? ¿vosté 'l coneix? (Mitj rihent.)

DOCTOR.

¿Qué sé jo?... ¿Miquel?

SOGRA.

¿Un criat?

DOCTOR.

¿Un home de per aquí? ¡n' hi ha tant pochs!

SOGRA.

¡Lo jefe d' estació! Don Lucio...

DOCTOR.

Es bon mosso... una mica tacadet de roba... unglas de xino... brutetas y tot...

SOGRA.

¡La Companyia es pobre!... Es un senyor molt obsequiós. Cada vegada que passem per davant l' estació 'ns fa mil galanterias: trèu una cadira, l' espolsa... l' altre dia 'ns volia pesar á la bàscula... ¡Helena y jo vam riure lo que no 's pot dir! L' amabilitat de la bàscula no habentli donat bon resultat... se va trèure un cromó, de no sé hont... y 'l va regalar á Helena: era l' anunci d' un balneari que li debian haber donat perque 'l plantés á la sala d' espera... una ninfa d' alló més frescament vestida... (Riuen. Pausa.) Mentres vosté 'm fa enrahonar, qui sap lo que 's passa per llá dalt. (Tota afligida.)

DOCTOR.

¿Qué vol que 's passi? Enriqueta deu preparar lo menester pe'l viatge, los nens dormen somiant que

van en ferrocarril. (A part.) ¡Més que ella hi penso!

SOGRA.

¿Vosté creu que gosará anarsen?... (Entra Marieta portant una cistella ab cartas y fitxas, un servey de thé.) ¿Qué fa la senyoreta?

MARINETA.

Lo senyoret volia parlarli, m' ha enviat á trucar al seu quarto... y no m' ha respost... Llavors lo senyoret m' ha fet encendre la lámpara gran del seu escriptori y fa rato qu' escriu.

DOCTOR.

¡Vaji! ¡vaji! tracti d' apaciguarlo... ¡creguim! convé... diguili que tot lo qu' ha pensat d' Enriqueta y de Pau... son suposicions infundadas... tracti de reconciliarlos.

SOGRA.

¡Jo! ¡que s' arreglin! entre marit y muller no vull intervenir.

DOCTOR.

¡Aixís ho hagués fet sempre! ¡Avuy convé molt! ¡moltíssim! parli á Enriqueta, fassi trucar al seu quarto, avansi vosté dihent ab tó festiu: soch jo... *ta sogra*, ¡y veurá com desseguit obra! distregui al seu fill, parllis á tots dos ab naturalitat, ab gracia, com sap ferho quand vol...

SOGRA.

¡Ay! ¡ay! ¡qué galantes estamos!

DOCTOR.

Cóntils historias... de la California, del jefe d' estació. Jo mentrestant preparo las cartas... ¿trauré las baixas? ¿Juguem á l' *ecarté*?

SOGRA.

(*S' aixeca.*) No dirá que no soch amable...

DOCTOR.

L' amabilitat en persona... cada dia més graciosa, més...

SOGRA.

(*L' interromp posantli 'l vano ó la mà davant la boca.*) Vaig á veure cóm me reben... ¿No se n' irá, veritat? Si no fos vosté no sé cóm passaria las vetllas. (*Surt.*)

ESCENA IV.

DOCTOR.

Y si no fos ella tampoch sé jo hont las passaria... De dia tot va bé... un passetj á cavall per conservar l' elasticitat (*s' estira las camas*) sempre algun malfet per veure... ¡no gayres! Aqueixos pagesos s' encaparran en passarse de metje... ¡qué 'n son de

sabis!... al cap al tart un tom pe'l poble: pero al encendre llum no 's pot anar en lloch... ¡viuen d' una manera tant primitiva! cadiras coixas, llums que fumant... haig de fer cap aquí... prop de la méua passió... tant xamosa, tant ben conservada... tant hermosa... Ara que no m' ho veda ho puch dir... ¡Ea trenta anys!... potser més, qu' aqueixa dona es lo méu imán... Quand se va casar ne vaig tenir gran tristesa... una tristesa dolça, melancòlica... lo pobre Lluís me digué lealment: «La Roseta m' estima... si t' has de enfadar ab mi, si m' has de considerar com un rival de tragedia, no m' hi caso, per ara!... esperaré que t' passi la fal·lera...» Vaig donar lo méu consentiment (*broma*) y ells dos foren felissos... ¿y jo? ¿que sé jo? també... Felis de la séua felicitat que coneixia; anant y venint d' una població á l' altre... aspirant per obtenir un ascens, obtenintlo, cuydant reumas, *jaquecas* de coronelas, y al cap del méu viatge per la vida 'm trovo... esperant com al ser jove... á la «mía Rosina», llavors pera véurela anar á missa, ara pera guanyarli partidas d' *ecarté*. No sé com s' arreglan las cartas... ¡sempre tinch lo rey! «¡Afortunat al joch!...» me diu ella... ¡y li dono rahó!... Avuy farém durar la partida fins que las cartas 'ns cayguin dels dits... ab las intencions del amo de casa no vull móurem de per aquí. Se volen matar ans d' eixi 'l sol, pero haig de pogué poch ó no 's matarán... tinch amichs dintre la plassa... aquí 'l Miquel, que m' avisará del menor moviment que noti... al Más gran la Tuyas, lo Bartomeu...

ESCENA V.

DOCTOR y BARTOMEU.

BARTOMEU.

(*Entra de puntetas y recelós.*) ¿Que 'm eridaba? (*Mitja veu.*)

DOCTOR.

¡Ah! veniu bé... ¿qué hi ha de nou?

BARTOMEU.

Per ara... l' he deixat llensant pestes contra la Tuyas porque de tant arreglarli ella la roba, ell no 'n trobava pera omplir la maleta gran.

DOCTOR.

¿Creyeu que va de viatge?

BARTOMEU.

¿Qué sé jo 'l qué farà?... De primer, quand vosté se 'n ha anat, no ha fet més que girar per casa com un boig... una porta tancada... ¡patapum! l'obria... una

d' oberta... ¡crac! la tancaba... ha despenjat duas espasas... ¿sap? de las que punxan, sense taps de suro... y ¡ap, la! ¡ap, la! (*Ea com qui tira estocadas.*) Se deu haber cansat de barallarse ab la paret y ha comensat á regirar calaixos... ¡ran! ¡per terra! ¡patapum!... ¡de dalt á baix!... naturalment, com més n' abocaba menos trobava lo que volia... y més s' exasperaba... Aquella y jo tement que no 'n fes una de cresa, entrabam, eixiam... Tant, l' hem aburrit passantli per davant, que per fi, de rabia... s' ha calmat.

DOCTOR.

¿S' ha calmat enrabiantse?

BARTOMEU.

Si, senyor... al menos li hem torsat lo curs de las caborias. S' ha encarat ab la dona com si se la volgués dragar... «Tot es per culpa vostra... la re...» y li asseguro que per la primera vegada en ma vida n' hi he sentit un de caragolat... «la re... malehida costum de fer dissapte; tot ho tanqueu... no trovo res...» Ha mudat probablement d' idea y s' ha assentat per escriure... ¡re...q! ¡re...q! ha xafat totas las plomas... ¡pluf! ha trabocat lo tinter... «Esperéuse, 'm deya, heu d' anar á portar aqueixa esquila...» Com no n' eixia d' escriurela m' ha donat lo recado de paraula... «Aneu á l' estació y diheu á don Lucio que 'm reservi un compartiment de primera en lo directe d' aqueix vespre...—¿Res més? li he dit jo.—¿Per vosté sol? ha afegit la dona.—¿Qué n' heu de fer, batxillera?» *Nada*, de por que no li tranqués lo respecte y á mi la nou del coll hem fugit... corrent ella cap á la cuyna y jo cap á l' estació... Ara 'n ving.

ESCENA VI.

Dits y ENRIQUETA.

DOCTOR.

(*A Enriqueta.*) ¿Es vosté? ¿qué farfulla? (*A Bartomeu rápit.*) Torneu al Mas y no 'l deixeu de vista... Si surt, seguiu-lo... Jo seguiré al de aquí. (*Ex Bartomeu.*) (*A Enriqueta.*) ¿Encara está llevada?

ENRIQUETA.

M' habia tancat al méu quarto per no ser destorbada... he liquidat comptes pendants... romput papers, rellegit cartas, escrit una mena de... memorial d' agravis dirigit al méu home... (*Depressa.*) Sols me falta arreplegar quatre frioleras dels nens (*treu uns cuberts y 'ls posa dintre un sach de mda*) cada hu té 'l seu... ¡pobrets! hi están avesats... aqueix (mos-

trantli) es regalo de vosté: *Al intrépido Alejo, 15 de abril. (S' atendreix. Pausa.)*

DOCTOR.

¿De veras vol anàrsen?

ENRIQUETA.

¡Vaja! A horas d' ara 'l papá ja té 'l méu telegrama... ¡si no 'm vejés arriivar vindria... y sería pitjor!

DOCTOR.

Pensis'hi bé... Las discussions... dihem las cosas tal qual son... las disputas, una paraula tendre las atura, un moviment exit del cor las termina; mentres que 'ls fets materials, un viatge emprés contra la voluntat del marit pot ser origen d' una desavinensa duradera... llastimosas... fatal per vosté, per ell... pe'ls fills! ¡Veurá! Jo de vosté diria á Joaquim... es-cóltam: tú t' imaginas lo que no es.

ENRIQUETA.

(*Altiua.*) Fássim lo favor de no continuar... Ell m' ha insultat, ell haurá d' humiliarse... Si tantas ganas té de donar consells... á dalt lo trovará... tancat de part de dins al escriptori...

DOCTOR.

(*Súbitament.*) ¡Té rahó!... (*Surt rápit.*)

ESCENA VII.

Dits y SOGRA.

SOGRA.

(*Al Doctor.*) ¿Se 'n va? ¿y donchs que no juguém?

DOCTOR.

Enriqueta m' ha donat un bon consell.

ENRIQUETA.

¡Consells jo! (*Sempre ab lo sach, omplintlo.*)

DOCTOR.

Vaig á parlar á Joaquim...

SOGRA.

Lo trovará molt enfeynat... ni casi ha aixecat lo cap mentras jo li parlaba... consulta escripturas, actas de notari... li he dit, per ferlo riure, que si feya 'l borrador del seu testament pensés en sa pobreta mare, que se l' estima tant. (*Irónica dirigintse á Enriqueta.*) (*Al Doctor que desapareix.*) ¡No tardi! 'l thè será fret. (*S' assenta, bat las cartas, prepara 'l thé; pausa.*)

ESCENA VIII.

ENRIQUETA y SOGRA.

SOGRA.

(*A Enriqueta.*) ¿No 's pot saber lo que contas ferhi á la esforsada ciutat de Reus? (*Li parla sense mirarla: lleugerament desdenyosa.*)

ENRIQUETA.

(*Arreplegant paltós dels nens.*) Viure lluny d' aquí... ¿li sembla poch?

SOGRA.

¡Aquí! ¡aquí! aquí hi haurá 'l teu adorat marit, los nens.

ENRIQUETA.

Los nens me 'ls emporto... 'l méu adorat marit, temintla á vosté...

SOGRA.

¿Y no 's podria saber qui t' ha aconsellat tant enérgica determinació?

ENRIQUETA.

¡La méua dignitat... de dona, d' esposa, de mare... insultada!

SOGRA.

Altres vegadas habiam tingut... alguna parauleta; pero jo per ma part—conféssaho—jo desseguit cedia; com escáu á persona ben educada.

ENRIQUETA.

Lo qual vol dir que jo no ho soch... Miri, mamá...

SOGRA.

¡Ah! (*Satisfeta de sentirse tractar de «mamá».*)

ENRIQUETA.

... Del méu marit... altres vegadas no eran la present. Una ó altre habian de ser la darrera.

SOGRA.

Altres vegadas... potser no tenias qui t' apoyés, qui t' dignés que «feyas bé» rebelante contra l' autoritat llegal del marit.

ENRIQUETA.

¡En efecte! té rahó... Probablement l' indignada exclamació del amich cridantme «fas bé de protestar», ha sigut la causa determinant de la méua desusada energia... Fins ara, quand vosté al principi de viure junts me donaba á entendre lo poch agradable que li era la méua persona... ab paraulas de doble sentit, ab ironias cortesment embolicadas de termes amistosos, de frases fetas... jo 'm contenia, feya examen de conducta... y volentho, volent tantissim viure en bona armonia, 'm deya: ¡pot ser si! pot ser la ma-

má... del teu marit, té rahó, pot ser soch lleugera, aturrida en accions y paraulas, pot ser massa avara de las caricias del meu marit, pot ser gelosa y llaminera dels petons dels meus fillets... «arrufo l' nas-set» quand altre persona que jo vol ser per ells amanyagada... pero poch á poch he anat fentme cárrech de que fins no sent gelosa, partint ab *altre* las señas caricias; l' ALTRE tampoch estava satisfeta... y 'ls renys qu' avans rebia per acaparadora de petons, m' eran fets després per negligent, per descuydada, per poch amorosa... de tal modo qu' avans perque m' feya estimar massa... y ara perque estimo poch... may he tingut la satisfacció de plaure... á l' ALTRE persona.

SOGRA.

¡Bravo! ¡magnífich parlament de comedia!... ¡miréu la nostra jove! me semblaba, escoltante, qu' escoltaba á la Duse... ¡quinas frases més ben trovadas!... la méua dignitat d' esposa... de mare...

ENRIQUETA.

Ja sé que en lo seu afany de trovarme mérits, fins me trova «pobre d' esprit». Celebro donarli provas ab lo meu discurs, *tant ben trovat*, de que anaba tant errada sobre 'l meu compte baix lo punt de vista del sentiment... com de la méua capacitat intelectual...

SOGRA.

La passió dona eloqüencia.

ENRIQUETA.

N' es vosté prova perpétua. Sempre apassionada contra mi, sempre eloqüent al expresar sas queixas.

SOGRA.

¡Miréu la tendre colometa!

ENRIQUETA.

Ho he sigut fins ara... Al anarmen de casa méua, ab orgull puch dir qu' ab ningú he sigut injusta...

SOGRA.

¡De casa méua!...

ENRIQUETA.

(*Plorant.*) De casa de vosté... Recordaré la manera curta, eloqüent ab que m' ha recordat que no soch rica...

SOGRA.

No ho eras de fadrina; mes un cop casada, muller d' un marit quals riquesas...

ENRIQUETA.

...Pot guardar... pe 'ls seus fills. ¡Per mi rés li vull!

SOGRA.

Naturalment... Vosté viurá de las grans rendas del seu papà.

ENRIQUETA.

Lo meu papà ha viscut honradament ab la mamá y ab sa filla, sense ajuda de vosté...

SOGRA.

Gracias á no sé quina *delegació*... ¿cóm ne diuben? ¿la *subalterna*? una ocupació descausada y productiva que 'l meu fill li va conseguir.

ENRIQUETA.

La ira la fa ser mal educada.

SOGRA.

(*Pausa.*) Sí, ¡tens rahó! y encara sentho no serho més... Voldria trovar paraulas d' aquellas que 's deuen dir la gent baixa quand s' insultan. (*S' va aixecant.*)

Estém solas... ningú 'ns sent... Vull donarme l' inmensa satisfacció de dirte ben clar... ¡que t' aborreixo! que la téua senzillés la trovo afectada, que 'l teu tracte ab lo meu fill lo trovo poch digne, que las téuas maneras ab los meus nets las trovo d' una dona que no 's fa cárrech de lo que es ser mare... com no s' ha fet cárrech de lo que es ser esposa... que... (*dreta y convulsa*) socialment te trova tonta, que personalment te trovo lletja; en una paraula... ¡que no la puch veure, senyora nora! (*Cau al silló.*)

ENRIQUETA.

Donchs profitant (*nerviosa y creixent poch á poch*) de la mateixa ocasió, també m' donaré l' inmensa satisfacció de dirli que, viuda mimada d' un marit que tota sa vida la servi de genollons, perque vosté li portaba bon dot: fàbricas per dirigir, terras per menar, vosté ha sigut esposa autoritaria, mare exigent... viuda pretenciosa, *avia* sense cor... també li diré que si ningú la contradin, si tothom la venera, es perque esperan deixas... Publiqui en vida 'l seu testament y sabrá qui se l' estima...

Senyora sogra, davant qui tothom deu inclinar-se, jo aixeco 'l cap... y ben cara á cara li dich... ¡Tú no m pots veure!... Jo no t vull veure. (*Fuig.*)

SOGRA.

(*Pausa. S' aufega.*) ¡Ay! ¡ay! ¡ay! ¡ay!

ESCENA IX.

SOGRA, DOCTOR.

DOCTOR.

¿Qué té? ¿Qué li passa? (*La veu aufegantse, li mulla 'ls polsos, li fa beure un glop de thé.*) ¡Aqueixa casa es un manicomí!

SOGRA.

¡Ella! ¡ella! m' ha dit desvergonyiments... M' ha insultat de mala manera... M' ha tractat... ¿de qué sé jo? ¡Es una mala persona! Té tots los defectes...

fins lo de mal parlar, que no li coneixia... ¡Quimet!
¡fill! ¡Joaquim! (*Cridant bastant fort per la porta que
s suposa conduir ahont son fill està escrivint.*) ¡Qui-
met! Cridil vosté. (*Al Doctor.*) (*Pausa.*) ¡Aqueixa
dona 'm matará!

ESCENA X.

QUIM, SOGRA, DOCTOR.

QUIM.

¡Mamá! (*Alarmat.*)

SOGRA.

¡M' han insultat! m' han tractat de mala mare.

QUIM.

(*Al Doctor.*) ¿Qui? ¿un criat?

DOCTOR.

No s' alarmi Joaquim... retiris, creguim, segueixi
'l plan que li donaba... (*rápit*) deixi fer á Enrique-
ta... admitim qu' á trenc d' alba s' aixeca, fa vesti 'ls
nens... Vosté compareix, y sense explicacions; pren
á la séua dona pe 'l coll, als menuts per las galdas ..
y petó vá, petó vé, se me 'ls emporta á Reus á fer
una visita al *abuelo* Muntadas... que 'ls convidará á
una berenada al mas, á una excursió á Salon.

SOGRA.

No, fill, no, no sigas débil... La téua dona no t' es-
tima, no 'ns pot veure.

Que 'm detesta á mi, m' ho ha dit ara... aquí,
aquí... aquí hont ets tú era ella... De que no t' es-
tima ne tinc proves... Ho diré tot... molts nits—
¿per qué no dirho?—quand ella 'm creya adormida
ha baixat al jardí hont un home l' esperaba... ¡L
Pauhet! ab qui habíen estat tota la vetlla fent mil
brometas mentres jo llegia per aquí ó jugaba á car-
tas ab lo Doctor... y aquella infelís, la méua amiga,
fastiguejada de tanta familiaritat se 'n anaba al seu
quarto á resar, á preparar los séus examens de doc-
trina.

QUIM.

¡Mamá!

DOCTOR.

Jo no he reparat may ni las familiaritats, ni 'l des-
pit d' aquella *infelís*; molts nits l' *infelís* y jo juga-
ban á damas... á un joch qualsevulga... vosté llegia,
l' Enriqueta anaba y venia... Pauhet dibuixaba ni-
nots al álbun dels nens...

SOGRA.

Deixim dir... quand vostés se retirabam... ella y jo
muntabam... y quand ella 'm creya adormida, l' he

vista de darrera las persianas passar llargas esto-
nas pe 'l caminal del jardí... ¡l' he vista! com are 't
veig... l' he vista despedirse d' ell tendrement .. y
quand se tornaban á veure davant de nosaltres tot
eran brometas, de sí «cusiña, fas mala cara» «cusi,
't deus fiar tart al llit.»

QUIM.

¿'h sent? (*Al Doctor.*) ¿Oh sent?

DOCTOR.

¡Senyora! ¡vosté causa desgracias que ni imagina!

SOGRA.

(*Se sent un soroll de balcó que s' obra.*) Si, fill, si;
no t' erras... han obert un balcó... no t' erras, apaga
'l llum. (*Ho fan entre 'ls dos.*) ¡Mentres som aquí no
gosant discutirla, ella espera al seu amant!

QUIM.

(*Certa claror de lluna ó d' habitació superior il-
lumina feblement lo jardí.*) Algú munta pe 'l camí de
las acacias.

DOCTOR.

Lo Miquel que desa enyas.

QUIM.

No, son passos de...

SOGRA.

...De calsat dur... los de sempre. ¿Sents lo trepitj
de botas damunt la sorra?

DOCTOR.

(*A part.*) Tractaré d' evitar una desgracia .. dono
claror al llum, crido... y campí qui puga.

(*Va de paupentas buscant la claueta de la lámpara.
Pausa. Quim y Sogra s' apropian ansiosos de la gale-
ria, y de darrera 'ls plechs de la cortina veuen—ho
veu lo públich—un home y una dona que 's tenen
abrassats.*)

SOGRA.

¿Encara duptas? ¿la veus? ¿no 'ls coneixes?

QUIM.

¡A ell sí!

SOGRA.

A ella no li veurás la cara. ¡Cóm li veurías si ell la
té presa pe 'l cap, petonejantla!

QUIM.

¡Mare! ¡mamá!... ¡ni una paraula més! (*De paupen-
tas pren un revólver del calaix del secretari.*)

SOGRA.

¡Així... així 'ls he vist molts vegadas!

QUIM.

¡Sí, ell es! ¡No 't valdrá Cristo! (*Pim, pam, pam.*)
(*Etjega tres ó quatre tiros seguits.*)

DOCTOR.

(*Un moment avants qu' ell tirés, y de consegüent, la
fracció de minut necessaria porque 'ls del jardí s'*

hajan posat á cobro, crida:) ¡Pauhet! ¡noy! ¡salvéusel
QUIM.

(Al Doctor.) ¿Qué fa vosté? (Pe 'ls crits y perque
ha donat claror al llum.) (Mirant á fora.) Inútil
avis... ¡Tots dos ferits! ¡Ja cauhen! (S' han de veure
un home y una dona abrassats, vacilant fins que des-
apareixen darrera un objecte qualsevolga.)

MIQUEL.

(Fora 'l jarai.) ¡Lladres! ¡assassinus! ¡correu! ¡ma-
téulos!

ESCENA XI.

Anteriors, ENRIQUETA.

(Enriqueta ab vestit de cambra, una enagua sota,
sense cosset, los cabells mitj desfets, peus nusos, cal-
sats ab babutxas.)

ENRIQUETA.

¿A qui matan? ¡Quim! ¡fills meus! ¡mamá! (Vehent á
son marit ab lo revólver á la mà, á sa sogra esferehi-
da, al Doctor tot fora de si, cau desmayada en
brassos de Quim.) ¿Estás ferit? ¡ay!

DOCTOR.

(Arreplegant la palmatoria qu' haurá caygut de las
mans d' Enriqueta y anant á la Sogra ab tò burla.)
¡Ja veu si l' ha feta bona! Aquesta pobre calumnia-
da... morta de susto... creyent que la mataban á
vosté, al seu home... per lla fora qui sap quants
ferits...

ESCENA XII.

Anteriors, MIQUEL, criadas, BARTOMEU.

BARTOMEU.

Tot ho han rebut las regadoras. (Ne porta una á
cada mà.) Per casualitat... me passejaba per lla fora
quant sentint al Miquel que cridaba... «lladres», he
corregut pera agafarlos; pero á la claror de aquest
llum (la làmpara) he reparat qu' un dels lladres d' una
faldillas... quand vosté ha tirat, eran darrera 'l quar-
tet de las eynas.

SOGRA.

¿Quants eran?

BARTOMEU.

(Senzill.) Ay! ay! ¿quants vol que fossin? Lo senyo-
ret Pau y la senyora Helena. Ja fa qui sap lo temps

que festejaban... (Vehent l' efecte produhit per sas
paraulas pregunta en general.) ¿Que no ho sabian?

QUIM.

(Tenint encara á sa muller. ¿Y ahont han anat?

MIQUEL.

Cap al tren, suposo; he surtit fins al camí vehinal,
(mirant al rellotje) ara 'l deuen pendre... ¡las 11 y 29!

DOCTOR.

(A Quim, broma.) ¡Hora de Madrit! (Quim passa
cap á sa mare, deixant á Enriqueta al cuydado del
Doctor. Enriqueta ha tornat en si.) ¡No 's moguí! (A
Enriqueta.)

SOGRA.

¡Fill meu! ¡quants mais ratos t' he causat!

QUIM.

Per massa amor, mamá; no se 'n excusi.

DOCTOR.

L' únich medi de no causarnhi cap més... ja 'l sé
jo... los uns aquí...

SOGRA.

¡Separarme del meu Quimet!

DOCTOR.

(Als jovens.) Vostés aquí ab los seus fills... y vosté
á... la casa payral...

SOGRA.

¡Sola! ¡No més que criats dintre aquell casalot!

DOCTOR.

(Broma.) Ni 'l recurs li quedarà d' ensenyar la
doctrina á la viuda d' aquell general... d' aficionats.
(Pausa. Cambi de tò.) Si trova la séua casa gran, jo
n' hi sé una de més petiteta... hont hi viuria com una
reyna... (Rápit.) ¡la méua!

SOGRA.

¿M' ofereix la séua casa... per viure? ¿y vosté?

DOCTOR.

¡Quimet! ¿vols fer una bona acció? donam lo téu
consentiment. (Connogut.) Ab tota serietat, crehent
fer á tots un bé... satisfent lo somni de tota ma vida
goso proposarme... (Allarga la mà.)

SOGRA.

¿Per marit meu?

DOCTOR.

Si, senyora; ¿m vol? ¿hi vens bé, Joaquim?

QUIMET.

Per mi... (Acaricia á sa muller.)

SOGRA.

Diré que si (pausa) si tothom me promet no guar-
darme rencor.

QUIM Y ENRIQUETA.

¡Mamá! (després se besan. Ell demana perdó, etc.)

SOGRA.

(Al doctor baix y ab tò graciós.) Lo qu' es aquesta,

crech que en sa vida m' ha estimat tant... ab tal de veurem fugir! (*Alt.*) Y bé ¿a quin titol he de donarli la méua má... ja un poquet pansida?

DOCTOR.

(*Besantli galantment*) ;Tendre y hermosa com sempre! ¿A quin titol? ¿qué sé jo? Ascendeixim de pretendent á marit... (*Buscant la frase.*) Per rigurosa antigüedat.

(TELÓ.)

Poblet, la Granja, juliol de 1890.

Aquesta comedia es propietat del autor y ningú sens lo seu permís escrit podrá representarla, traduhirla ni estamparla.

Se trova en casa López, Rambla del Mitj, número 20, Barcelona, y en las principals llibrerías.

Queda fet lo registre manat per la Lley.

Preu 2 pessetas.

F. 8.280